

การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
Knowledge management, product development model, community, local
wisdom of community enterprise groups Krathum Baen District, Samut
Sakhon Province, Follow the King's science to sustainable development

ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Knowledge management, product development model, community, local wisdom of community enterprise groups Krathum Baen District, Samut Sakhon Province, Follow the King's science to sustainable development

Narong Phophueksanand

This Report is Funded by Rajamangala University of Technology Phra Nakhon
Fiscal Year 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน มีวัตถุประสงค์หลักดังนี้ 1) ศึกษาการจัดการความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครประยุกต์ใช้กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยผลิตภัณฑ์ชุมชนตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามนโยบายของรัฐบาล

วิธีการศึกษาใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสร้างแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลในการจัดประชุมกลุ่มย่อยตามโอกาสต่าง ๆ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ ประชาชนทั่วไปที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม นำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ สถิติขั้นพื้นฐานในการวิเคราะห์คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ผลการศึกษาปรากฏดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่าการจัดการความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการจัดการความรู้ตามระบบ ความเชื่อในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง เพื่อให้สืบทอดสมบัติอันล้ำค่าด้านภูมิปัญญา โดยภาพรวมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง

รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าประชาชนให้ความสำคัญของรูปแบบบรรจุภัณฑ์ตามตัวบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมากที่สุด

ประเด็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลการวิจัยพบว่าผลิตภัณฑ์ชุมชนสร้างรายได้ให้กับชุมชนและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมากที่สุด และการต่อยอดเชิงพาณิชย์โดยการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนมากกว่าครอบครัว เมื่อพิจารณาแล้วรายชื่อตามลำดับพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การจัดการความรู้, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, วิสาหกิจชุมชน, ผลิตภัณฑ์ชุมชน

Abstract

This study aims to examine the knowledge management in the development of community products from the local wisdom of the community enterprise, Amphoe Krathum Baen in Samut Sakorn according to the king's philosophy to create sustainable development. Three main objectives were: 1) To explore the knowledge management in community product development based on the local wisdom of Amphoe Krathum Baen in Samut Sakorn, 2) To find out the form of product development based on the local wisdom of Amphoe Krathum Baen in Samut Sakorn that applied the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) to sustainable development. 3) To empower the community through the development of community products based on the king's philosophy to sustainable development according to government policy.

The methodology used for data collection involved constructing a questionnaire and collecting data in small meetings sessions. The participants in the study were general people associated with the community enterprise of Amphoe Krathum Baen in Samut Sakorn. The sample consisted of 20 participants drawn from the simple random sampling. The questionnaire was used as a research instrument in this study. The data were then analyzed by using descriptive statistics: percentage, mean ($\bar{x}$) and standard deviation (S.D.). The results of the study can be summarized as follows:

The results present the knowledge management in the development community products based on local wisdom in Amphoe Krathum Baen, Samut Sakhorn, following the king's philosophy to sustainable development. This knowledge was managed systematically according to family beliefs, the relationship between family members, and the transmission of knowledge in local wisdom from one to others to inherit this local wisdom treasure. Overall, the knowledge management of local wisdom was at the moderate level.

For the development of community products based on local wisdom, the results shows that the participants paid attention to the form of packaging according to geographic indicator that was available in their local area at the highest level.

In addition to strengthening the community, these community products allowed the community to generate profitable income by building commercialization and setting up a community enterprise rather than doing business within the family. When considering all these items, the results show that all items were at a high level.

Keywords: Knowledge Management, Local Wisdom, Community Enterprise, Community Products

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยปัจจัยหลายอย่าง ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ผู้สนับสนุนทุนการวิจัยครั้งนี้

รายงานวิจัยฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยงบประมาณจากโครงการวิจัยสถาบัน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร การดำเนินงานวิจัยสำเร็จลงได้ด้วยความสำเร็จเรียบร้อย คณะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์ ความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบุคคลหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตลอดจนประชาชนในพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ที่ให้ความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณคณาจารย์ที่องค์กรทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงาน องค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ทางวิชาการในโอกาสต่อไป

ผศ.ดร.ณรงค์ โพธิ์พูกษานันท์
กันยายน 2565

สารบัญ (Table Contents)

	หน้า
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ (Table Contents)	ง
สารบัญตาราง (List of Table)	จ
สารบัญรูปภาพ (List of Figures)	ฉ
สารบัญแผนภูมิ (Table of contents)	ช
สารบัญแผนที่ (Map Table of Contents)	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	4
การรวบรวมข้อมูล	5
การวิเคราะห์ข้อมูล	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้	6
นิยามศัพท์ที่สำคัญ	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	9
แนวคิดวิสาหกิจชุมชน	9
พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	12
แนวคิด โครงสร้างและการนำไปสู่ปฏิบัติของ Synthesis Model	12
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	14
แนวคิดการจัดการความรู้	15
แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	17
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย	19
แนวคิดและปรัชญาทางการแพทย์ไทย	24
ความรู้เรื่องยาสมุนไพร	31
งานวิจัยที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	32
กรอบแนวคิดในการศึกษา	33

สารบัญ (ต่อ)
(Table Contents)

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	35
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา	35
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	36
การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ	36
การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย	37
การวิเคราะห์ข้อมูล	37
การนำเสนอผลการวิจัย	37
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	39
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ	39
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ	43
แนวทางการจัดการความรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่การนำไปใช้ในพื้นที่	49
สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย	51
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	53
สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ	53
สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ	54
สรุปผลการดำเนินงานการถ่ายทอดเทคโนโลยี	57
อภิปรายผลการวิจัย	58
ข้อเสนอแนะ	59
บรรณานุกรม	61
ภาคผนวก	63
ก. แบบสอบถาม	65
ข. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์	69
ประวัตินักวิจัย	73

สารบัญตาราง
(List of Table)

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 4.1 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ	40
ตารางที่ 4.2 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ	40
ตารางที่ 4.3 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการศึกษา	41
ตารางที่ 4.4 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ	41
ตารางที่ 4.5 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ	42
ตารางที่ 4.6 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้	42
ตารางที่ 4.7 แสดงคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการอบรม	35
ตารางที่ 4.8 แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบจำแนกตามหัวข้อที่สนใจเข้าร่วมอบรม	36
ตารางที่ 4.9 แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบจำแนกตามข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม	38

สารบัญรูปลูกภาพ (List of Figures)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 2.1 คัมภีร์อติสาระวรรค (จำลอง)	25
ภาพที่ 2.2 หมอพร กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์	26
ภาพที่ 2.3 แสดงเป้าหมายและกรอบแนวคิดในการศึกษา	27
ภาพที่ 4.1 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชนวิสาหกิจบ้านเห็ดขวัญวัลย์ฟาร์ม	41
ภาพที่ 4.2 : ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชนเบญจรงค์	47
ภาพที่ 4.3 : ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชนบ๊ะจ่างเจ็จเจ็ก	49
ภาพที่ 4.4 : ภูมิปัญญาท้องถิ่นการเลี้ยงไส้เดือนดินเพื่อทำปุ๋ยหมักมูลไส้เดือน	51
ภาพที่ 5.1 : ภูมิปัญญาท้องถิ่นลูกประคบสมุนไพร	56

สารบัญแผนภูมิ
(Table of contents)

แผนภูมิที่	หน้า
แผนภูมิที่ 2.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	18
แผนภูมิที่ 2.2 มโนทัศน์ ภูมิปัญญาไทย	23

สารบัญแนนนที่

แนนนที่ที่ 1 : แสดงที่ตั่งอำเออกระทุ้มแนนน	41
แนนนที่ที่ 2 : แนนที่จ้งหวัดสมุทรรสาคร เน้นอำเออกระทุ้มแนนน	47

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยตามกรอบแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 10 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อคนและสังคมเป็นอย่างมาก จึงเป็นจุดเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการวางแผนการพัฒนาใหม่ที่เน้น “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยอาศัยเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาคนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนเป็นการบูรณาการแบบองค์รวม ที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนา กระบวนทัศน์การพัฒนาแนวใหม่นี้มีพื้นฐานมาจากแนวทางการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีพระดำรัสพระราชทานข้อคิดแก่พสกนิกรชาวไทยเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540 ดังนี้

“การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอต้องมี ความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย จริง อาจล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนที่เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงเลยรู้สึกว่ามันล้าสมัย แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ที่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้.... ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แค่ครึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...”

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานให้พวกเรา นั้น ลึกซึ้งครอบคลุมใช้ได้ทุกสถานการณ์ทุกระดับ และทุกคน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551 : 29)

ในด้านเศรษฐกิจ “ถ้าหากว่าเรารู้จักประหยัด อดออม ใช้จ่ายได้พอดีตัว ไม่สร้างหนี้สินที่เกินความจำเป็น ไม่นั่นในเรื่องของความทะเยอทะยาน ความฟุ้งเฟ้อ เราก็จะมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่ดี ทุกคนมีพอกิน พอใช้ รู้จักแบ่งปัน เราก็จะสามารถที่จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองได้” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551 : 17)

แนวพระราชดำริดังกล่าวสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 จึงได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาและบริหารประเทศต่อเนื่องมาเป็นลำดับ ผลการพัฒนาประเทศไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้สร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นแก่คน ในสังคม และนำพาประเทศรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม อาทิ วิกฤตต้มยำกุ้ง สินามิ และวิกฤตเศรษฐกิจโลก (สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(ค่านา) ปรากฏการณ์ที่ประจักษ์แก่ใจนี้ ส่งผลให้ผู้คนในสังคมไทยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่ทางปฏิบัติมากขึ้น สืบเนื่องมาจากกรณีศึกษาที่ทรงคุณค่าในครั้งที่ประเทศไทยต้องประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 เศรษฐกิจทุนนิยม อันได้แก่ธุรกิจการค้า การเงิน การลงทุน และอุตสาหกรรมล้วนประสบภาวะล้มละลาย ปิดกิจการ ปลดคนงาน แต่ในภาคเกษตรกรรมกลับได้รับผลกระทบค่อนข้างน้อย เกษตรกรที่เน้นความพออยู่พอกินในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่รอดปลอดภัยโดยไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใด กรณีดังกล่าว จึงนำมาซึ่งความสนใจศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากบุคคลและชุมชนที่ถือเป็นต้นแบบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภูมิปัญญาเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมขนาดใหญ่พอควรและดำรงอยู่ได้ยาวนานย่อมต้องมีด้วยกันทุกสังคม สังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่สังคมหนึ่ง จึงปรากฏภูมิปัญญาเช่นนี้อยู่จำนวนมาก ภูมิปัญญาเหล่านี้นอกจากแสดงความเป็นไทย เป็นเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญอย่างหนึ่งแล้วยังเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญ และพัฒนาการของคนในชาตินั้นทั้งนี้ เพราะภูมิปัญญาเป็นสิ่งละเอียดอ่อนชาติที่เจริญมีสังคมที่สงบสุขร่มเย็นไม่ระส่ำระสาย และมีความเป็นอิสระจึงจะสามารถสร้างสรรค์ และสั่งสมภูมิปัญญาเฉพาะตนขึ้นมาได้ (เรื่องเดช ปันเขียนชัย. 2542 : 1 - 5)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นองค์ความรู้ ที่มีความหมายเช่นเดียวกับองค์ความรู้พื้นฐาน คีย์ (Keyes. 1989 อ้างถึงใน ชัยนต์ วรรณฤติ. 2540 : 8 - 11) ได้ให้ความหมายของ “ระบบความรู้พื้นฐาน” ว่าหมายถึง ความคิด ความเข้าใจ ทศนคติ ที่ได้พัฒนาก่อนก่อรูปขึ้นมา โดยชาวบ้านเพื่อที่จะสามารถนำเอามาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับความคิดหรือระบบคิดเชิงปฏิบัติ (Practical Thought) มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เพื่อปรุงอาหาร การสร้างบ้าน การรักษาพยาบาล หรือการจัดสรรบทบาททางสังคม และการจัดความสัมพันธ์ทางสังคม ระบบความรู้พื้นฐานจะดีหรือจะมีประสิทธิภาพอย่างไร จะต้องวัดกันที่ว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันมากน้อยเพียงใด วิธีการศึกษาระบบความรู้พื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสั่งสมของประสบการณ์ของผู้รู้ในชุมชนและเป็นประสบการณ์ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่มีความรู้และจากสถาบันต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมีอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยและมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มีความหมาย การปฏิบัติโดยผู้คนในชุมชนนั้น การศึกษาในระยะแรก ๆ เป็นเรื่องของวัฒนธรรมในชุมชน เรื่องการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ต่อมาได้ศึกษากว้างขึ้นในลักษณะของนักปราชญ์ชาวบ้าน

ดังนั้น ภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นสิ่งที่สนใจและได้รับการรื้อฟื้นและเผยแพร่มากขึ้น มนุษย์เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมเรียนรู้ ปรับตัวและสร้างสรรค์วัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ โลกทัศน์ ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ อันประกอบกันเป็นวิถีชีวิตของผู้คน ที่มีการสั่งสม สืบทอดและปรับเปลี่ยนต่อเนื่องกันมา จึงเป็นภูมิปัญญาของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับภูมิปัญญาในกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอดถ่ายทอด องค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนาเลือกสรร ปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้น จนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตให้เหมาะสมกับยุคสมัย แล้วเกิดภูมิปัญญา (องค์ความรู้ใหม่) ที่เหมาะสม และสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการสืบเนื่องภูมิปัญญามีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 17)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

- 1) ศึกษาการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2) ศึกษารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครประยุกต์ใช้กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามนโยบายของรัฐบาล

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่แนวคิดทฤษฎี 1.ความรู้เข้าใจ 2. นำไปใช้ 3.วิเคราะห์แยกยะ 4. สังเคราะห์ เชื่อมโยง และ 5. ประเมินผล โดยใช้แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด โดยใช้แนวคิด 4P's ดังนี้ 1. ผลิตภัณฑ์ (Products) ต้องมีคุณภาพและรูปแบบดีไซ์ตรงตามความต้องการของลูกค้า 2. ราคา (Price) ต้องเหมาะสมกับตำแหน่งทางการแข่งขันของสินค้าและสร้างกำไรในอัตราที่เหมาะสมสู่กิจการหรือจำนวนเงินที่ถูกเรียกเก็บเป็นค่าสินค้าหรือบริการหรือผลรวมของมูลค่าที่ผู้ซื้อทำการแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์จากการมีหรือการใช้ผลิตภัณฑ์สินค้าหรือบริการหรือนโยบายการตั้งราคา 3.ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) เน้นช่องทางการกระจายสินค้าที่ครอบคลุมและทั่วถึง สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายทุกส่วนได้เป็นอย่างดี 4.การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ที่เน้นทั้งการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขายและการตลาดโดยตรง ตลอดถึงการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเรียนรู้เชื่อมโยงสู่ตลาดประชารัฐเชิงพาณิชย์และทฤษฎีด้านการตลาด

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน ที่ผ่านการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยชุมชนสามารถใช้ภูมิปัญญาชุมชน พัฒนาไปสู่แนวคิดผลิตภัณฑ์ชุมชน

ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยในระหว่างเดือน ต.ค. 2561 – ก.ย. 2562

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 20 คน

ขอบเขตตัวแปร

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้

ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการความรู้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การศึกษาดังต่อไปนี้

การวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงประยุกต์โดยขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนของการวางแผนการวิจัย โดยการกำหนดความสำคัญของการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีการระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย การกำหนดรูปแบบการวิจัย รวมถึงการเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตลอดจนการวางแผนในการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะได้จากการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเอกสาร ผลการวิจัย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (PAR) การจัดการความรู้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้แก่ การกำหนดนโยบายในด้านต่างๆ ของรัฐในการเตรียมความพร้อมของประชาชนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พร้อมทั้งมาตรการของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนการให้หน่วยงานหลัก ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษา ธนาคารของรัฐ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการให้การสนับสนุนมาตรการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความพร้อมมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างคือประชาชนและนักวิจัยในชุมชน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญของรูปแบบการบูรณาการจัดการความรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแบบสอบถามก่อนนำไปใช้ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้วิธีการหาความสอดคล้อง (Item Objective Congruence index – IOC) เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของข้อคำถามที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง และนอกจากนี้หลังจากได้รับการพิจารณาความเหมาะสมของเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วผู้วิจัยจะนำเครื่องมือไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างก่อนนำไปใช้จริงอีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 5 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับประเด็นที่ทำการศึกษาให้มากที่สุดคือครอบครัวเกษตรกร และประชาชนในชุมชน อันเป็นกลุ่มหลักของประเทศซึ่งจะเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ตลาดประชารัฐที่จะต้องพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมของทักษะในทุกๆ ด้าน

ขั้นตอนที่ 6 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามตามพื้นที่ต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้เป็นภาคกลางโดยการแจกแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ และบุคคลสำคัญของแต่ละภูมิภาคที่ใช้ในการศึกษาตามจำนวนที่กำหนดไว้ในระยะเวลาที่เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 7 การประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างแล้วสรุปผลการศึกษาวิจัยที่จะนำไปสู่การสร้างการรับรู้และการตระหนักรู้ในความสำคัญของการบูรณาการจัดการความรู้ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเขียนสรุปเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงลำดับขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้

จากขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเขียนสรุปเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงลำดับขั้นตอนได้ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ภาคกลางตอนล่าง (ตามเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาภาคกลางตอนล่าง)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ประชาชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 50 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามการจัดการความรู้ 3 ส่วน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และรายได้

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย

การจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี)

การรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Methodological triangulation) แบบต่างวิธี (between-method triangulation) รวม 3 วิธี คือ

1. จัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน
2. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการถอดบทเรียนจากกระบวนการชุมชน โดยกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic induction) คือ การรวบรวมข้อมูลรูปธรรมหรือปรากฏการณ์จากการจัดเวที การสัมภาษณ์ และการสังเกต แล้ววิเคราะห์สังเคราะห์ปรากฏการณ์ สรุปสรุปการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ โดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ
2. วิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. วิเคราะห์เนื้อหา จากคำถามปลายเปิด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อค้นพบครั้งนี้นำเสนอคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เพื่อส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผ่านกระบวนการศึกษาโดยผสมผสานกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และการถ่ายทอดเทคโนโลยีก่อให้เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเสริมสร้างรายได้แก่ชุมชนและเพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ดำรงอยู่และพัฒนา ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ได้ทราบรูปแบบการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การส่งเสริมการเรียนรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
2. ได้ทราบถึงกระบวนการ จัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การบรรจุภัณฑ์ใหม่ การขายออนไลน์
3. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในชุมชน
4. สามารถค้นหาข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่ตลาดประชารัฐ

นิยามศัพท์ที่สำคัญ

ในการศึกษาการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้กำหนดคำนิยามศัพท์เฉพาะ ไว้ดังนี้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในส่วนราชการซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคล หรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม

2. ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ (Knowledge Process) องค์ประกอบของการจัดการความรู้จะต้องเชื่อมโยงและบูรณาการอย่างสมดุล มีดังนี้

1. คน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

2. เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้ได้อย่างง่าย และรวดเร็วขึ้น

3. กระบวนการความรู้ เป็นการบริหารจัดการ เพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้รู้ เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุง และนวัตกรรม

วิสาหกิจชุมชน (Community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน (ที่มา : <https://www.google.com/search?q>)

เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise Network) หมายถึง คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมมาไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพ และอีกความหมายหนึ่งคือ ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และเทคนิค อันเกิดจากการสร้างสรรค์ประสบการณ์จนเกิดเป็นองค์ความรู้มีการสืบทอด ปรับปรุงและพัฒนาสืบต่อกัน มาจนสามารถใช้ในการแก้ไขปัญหา ความทุกข์ยากของคนในอดีตและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยอย่าง เหมาะสมกับยุคสมัย (นิคม มูลิกะคามะ. 2545 : 185-90)

ภูมิปัญญาไทย (Thai wisdom) หมายถึง ผลของประสบการณ์ที่สั่งสมของคนที่ยืนยันจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจากปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนเดียวกันระหว่างกลุ่มชนหลาย ๆ ชาติพันธุ์รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาในแผ่นดินมิได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศแต่มีส่วนแลกเปลี่ยน เลือกรับ และปรับใช้ภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่นตลอดมา (เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2544 : 128)

สมุนไพร (Herb) หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นเครื่องยา สมุนไพรกำเนิดมาจากธรรมชาติและมีความหมายต่อชีวิตมนุษย์โดยเฉพาะ ในทางสุขภาพ อันหมายถึงทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการรักษาโรค (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525)

ความหมายของยาสมุนไพรในพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ได้ระบุว่า ยาสมุนไพร หมายความว่า ยาที่ได้จากพฤกษชาติสัตว์หรือแร่ธาตุ ซึ่งมีได้ผสมปรุงหรือแปรสภาพ เช่น พืชก็ยังเป็นส่วนของราก ลำต้น ใบ ดอก ผล ฯลฯ ซึ่งมีได้ผ่านขั้นตอนการแปรรูปใด ๆ แต่ในทางการค้า สมุนไพรมักจะถูกดัดแปลงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ถูกหั่นให้เป็นชิ้นเล็กกลบ บดเป็นผงละเอียด หรืออัดเป็นแท่งแต่ในความรู้สึกของคนทั่วไปเมื่อกล่าวถึงสมุนไพร มักนึกถึงเฉพาะต้นไม้ที่นำมาใช้เป็นยาเท่านั้น

การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หมายถึง การนำผลผลิตจากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์มาเปลี่ยน สภาพด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีรูปร่างลักษณะแตกต่างไปจากเดิม เช่น ข้าวสามารถแปรรูป เป็นแป้ง เส้นก๋วยเตี๋ยว พืชตระกูลถั่ว แปรรูปเป็น น้ำมันพืช นมถั่วเหลือง ครีมเทียม แป้ง เป็นต้น

ศาสตร์ (Science) คือ การประมวลเอาความรู้ระดับเบื้องต้นทั้งหลายรวมทั้งประสบการณ์ในชีวิตประจำวันมาเป็นระบบที่สอดคล้องกัน มีลักษณะทั่วไปที่ใช้วิเคราะห์ได้กับทุกเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในหมวดหมู่ของมัน ในแต่ละศาสตร์ก็จะมีทฤษฎีซึ่งเป็นองค์ความรู้ในศาสตร์แต่ละแขนงที่ใช้ในการหาคำตอบของปัญหา (Suwanti, W.,2010, p.10)

ศาสตร์พระราช (King's science) คือศาสตร์ของพระมหากษัตริย์ผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดินคือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงนำมาใช้ในการบริหารปกครองแผ่นดิน ด้วยการทรงนำเอาองค์ความรู้ ของพระราชที่ทรงมีพระประสงค์จะทำการช่วยเหลือปวงชนคนไทยให้อยู่ดีมีสุขด้วยวิธีการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน พระราชทานผ่านวิธีการต่าง ๆ ด้วยความมุ่งหมายที่จะพัฒนาป้องกันหรือแก้ปัญหา เพื่อประโยชน์สุข แก่เหล่าพสกนิกร และส่งผลถึงมนุษยชาติทั้งปวงให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่าง มั่นคง สันติสุขและยั่งยืน หัวใจ ของศาสตร์พระราชประกอบด้วยศาสตร์แห่งการพัฒนา ศาสตร์แห่งการประพฤติกการศึกษาและสุขภาพ การเพิ่มผลผลิต การค้นคว้าวิจัย การบริหารความเสี่ยง การอนุรักษ์ ธรรมชาติการครองตน และศาสตร์ แห่งการอยู่ร่วมกัน ศาสตร์นี้เริ่มต้นตั้งแต่แนวคิดและทฤษฎีปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง หลักการทรงงาน ขั้นตอนการทรงงาน และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมด
เป็นการปกครองแผ่นดินโดยธรรม สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sakworavit, A., 2017)

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ทั้งแนวคิด การจัดทำวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคนิคการแปรรูป ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเอกสาร และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากตำรา เอกสาร วารสาร และรายงานการวิจัย ต่าง ๆ งานวิจัยนี้นำเสนอปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำผลของงานวิจัยและแนวทางการพัฒนาดังกล่าวมาศึกษาถึงปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา ซึ่งได้เรียบเรียงและนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดวิสาหกิจชุมชน

คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนได้ให้ความหมาย ของวิสาหกิจชุมชน (community enterprise) ว่าหมายถึงกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดย คณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบ กิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลใน รูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อ การพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่าง ชุมชน ดังนั้นความหมายของวิสาหกิจชุมชนโดย สรุปลือคือการประกอบการเพื่อจัดการ "ทุนของชุมชน" อย่าง สร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเองซึ่ง "ทุนของชุมชน" ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่ เป็นน้องไว้ใจกัน

วิสาหกิจชุมชนเกิดจากการที่คนกลุ่มหนึ่งในชุมชน ร่วมมือกันทำอะไรบางอย่าง เกี่ยวกับการผลิต การแปรรูป การจัดการทรัพยากร การจัดการทุน การจัดการตลาด โดยมีการซื้อขายในลักษณะสหกรณ์แต่แตกต่างกันที่ระเบียบและกฎเกณฑ์ซึ่งวิสาหกิจชุมชนเน้นการแบ่งปัน การช่วยเหลือกัน มากกว่าการแข่งขัน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นหน่วยที่ทำให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจไม่แตกแยก แบ่งพวก และไม่ต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของตน และพวกพ้อง เพราะวิสาหกิจชุมชนคือ การเน้นการช่วยเหลือกัน (เสรี พงศ์พิศ, 2552) โดยหลักการของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ถือเป็นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้กลุ่มธุรกิจชุมชนที่ยังไม่มีความพร้อมในการทำธุรกิจ ให้สามารถพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็งต่อไป เสรี พงศ์พิศ นำเสนอลักษณะสำคัญ 7 ประการของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีดังต่อไปนี้ (เสรี พงศ์พิศ, 2546)

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและดำเนินงานเอง โดย อาจมีคนนอกมีส่วนให้ความร่วมมือช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่หุ้นส่วนใหญ่
2. ผลผลิตเกิดจากการใช้ทรัพยากร และกระบวนการจัดการการผลิตภายในชุมชน แต่อาจนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้
3. ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม สร้างสรรค์ธุรกิจ เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในกระบวนการ เรียนรู้ที่เหมาะสม โดยไม่เลียนแบบหรือใช้สูตรการดำเนินงานสำเร็จรูป
4. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานผสมผสานเข้ากับความรู้ภูมิปัญญาสากล
5. ดำเนินงานแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะฉันทกกำลังและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

6. กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหัวใจหลัก

7. เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก และสำคัญที่สุด

วิจิต นันทสุวรรณ (ม.ป.ป.), อ้างถึงโดยกรมส่งเสริมการเกษตร, 2548) ให้นิยามคำว่า วิสาหกิจชุมชนว่าเป็นการประกอบการซึ่งรวมถึงกระบวนการคิด การวัดผลผลิต และทรัพยากรทุกขั้นตอน โดยภูมิปัญญาขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายขององค์กรชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และการเรียนของชุมชน ซึ่งมีได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ได้แก่ความเข้มแข็งของชุมชน และความสุขของสังคมด้วย

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ม.ป.ป.) ได้กำหนดประเภทและรูปแบบของวิสาหกิจ ชุมชนไว้ดังต่อไปนี้ ประเภทของวิสาหกิจชุมชนแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ซึ่งเป็นการดำเนินงานเพื่อกินเพื่อใช้ในท้องถิ่นเป็น การพึ่งพาตนเอง ด้วยการดำเนินการเองเพื่อลดรายจ่าย

วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นการดำเนินงานเพื่อนำผลผลิตเข้าสู่ตลาดโดย การพัฒนาคุณภาพผลผลิต หีบห่อ การตลาดและการจัดการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้

รูปแบบของวิสาหกิจชุมชนนั้นแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตภายใน ชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต

รูปแบบที่ 2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์เข้ากับผลผลิตทางการเกษตร พัฒนาสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มี คุณค่าและมูลค่าเพิ่มขึ้น เช่น ยาสมุนไพร หัตถกรรมพื้นบ้าน และแหล่งท่องเที่ยว

รูปแบบที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน และองค์กรเครือข่าย เช่น น้ำปลา กะปิ ปุย เครื่องมือทางการเกษตร

รูปแบบที่ 4 การพัฒนาระบบการตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้า แหล่งนันทนาการและศูนย์สุขภาพ เสรี พงศ์พิศและคณะ (2544) ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไว้ 3 ข้อสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนควรเน้นการใช้ทรัพยากรและบุคคลภายในชุมชนเอง เพื่อการพึ่งพาตนเอง และเป็นรากฐานให้กับระบบเศรษฐกิจในภาพรวม

2. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจึงควรเริ่มต้นและดำเนินงานจากภายในชุมชน ใช้การบริหารจัดการที่เป็นอิสระ สอดคล้องกับศักยภาพขององค์กรชุมชน โดยใช้ปัจจัยการผลิตและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้ ทั้งด้านการจัดการผลิต การพัฒนาระบบทุน และสวัสดิการชุมชน ไม่ใช่การคอยโอกาสหรือแสวงหากำไรสูงสุด

3. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ควรเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนด้วยการแสวงหา ความร่วมมือกับองค์กรภายนอก โดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ เอง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าชุมชนควรมีบทบาทในการริเริ่มสร้างวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเอง ด้วยการระดมศักยภาพของชุมชน มีการวางแผนและการจัดการแหล่งวัตถุดิบ แหล่งเรียนรู้และ สร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อให้เกิดระบบการจัดการและการพัฒนายิ่งขึ้น

ณรงค์ เชื้อประเสริฐ (2542) นำเสนอปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวของธุรกิจชุมชนไว้อย่างน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านการเงิน โดยแหล่งที่มาของเงินทุน สำหรับการประกอบการธุรกิจชุมชน มี 3 แหล่ง ได้แก่ เงินทุนของตนเอง เงินทุนจากแหล่งเงินกู้และเงินทุนจากการระดมทุนจากคนในชุมชน โดยเงินทุนจากการระดมทุนจากคนในชุมชน โดยเงินทุนจากการระดมทุน เป็นแหล่งการเงิน ที่สร้างโอกาสในการเจริญเติบโตของธุรกิจได้ดีกว่าเงินทุนจากการกู้ยืม

2. ปัจจัยด้านการตลาด วิสาหกิจชุมชนต้องมีตลาดรองรับผลผลิตของตนเอง มีกลุ่มลูกค้า ที่พอเพียง และเป็นลูกค้าประจำ โดยต้องรู้จักแหล่งขายและวิธีการขาย การตลาดถือว่าเป็นตัวนำการผลิต

3. ปัจจัยด้านการผลิตการผลิตของวิสาหกิจชุมชนที่จะประสบผลสำเร็จ ต้องสอดคล้องกับโอกาสทางการตลาดและผลผลิตต้องเป็นที่ต้องการของตลาด

4. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ การบริหารงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน แบ่งเป็น 3 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจดังนี้

4.1 การจัดการด้านการเงิน วิสาหกิจชุมชนต้องมีความสามารถในการระดมและ สะสมทุนที่นำมาใช้ในการดำเนินงาน

4.2 การจัดการด้านระบบงาน วิสาหกิจชุมชนต้องมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่กันทำและมีการตรวจสอบควบคุมอย่างเป็นระบบ

4.3 การจัดการด้านระบบบุคลากร ผู้บริหารและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนต้องใช้ ระบบสั่งการ การบังคับบัญชาที่เข้มแข็งจริงจัง ส่วนด้านคุณสมบัติของผู้บริหารและสมาชิกเองนั้น ต้องเป็นผู้มีคุณธรรมและมีความเสียสละด้วย

5. ปัจจัยด้านผู้นำ จากการศึกษาพบว่าวิสาหกิจชุมชนที่ก่อตั้งโดยบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในอาชีพ หรือโดยคณะบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน การระดมทุนจะทำได้ง่าย กิจการขยายตัวได้รวดเร็ว และมีโอกาสในการประสบความสำเร็จสูง

6. ปัจจัยด้านแรงงาน แรงงานในวิสาหกิจชุมชนที่มีลักษณะเป็นลูกจ้างส่วนใหญ่มีน้อยโดยมากเป็นประเภททำงานให้ตัวเอง (Self Employed) ภายในครอบครัว ส่วนใหญ่พบว่าเป็นแรงงานไร้ฝีมือ ขาดทักษะ ประสบการณ์และความรู้เป็นแรงงานของคนรุ่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า เป็นสำคัญ

7. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การเกิดการคงอยู่และการเติบโตที่ยั่งยืน ของวิสาหกิจชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชุมชน กล่าวคือสมาชิกต้องร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมกันทำงาน และร่วมรับผิดชอบ

แนวคิดวิสาหกิจชุมชนที่กรมการพัฒนาชุมชน ได้น้อมนำแนวทางที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชการที่ 9 ได้ทรงพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาชุมชน เพื่อความยั่งยืน โดยหลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ขั้น คือ (ศรีปริญญา รูปกระจ่าง, 2546)

ขั้นที่ 1 มีความพอเพียง เลี้ยงตนเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด และจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่ 2 รวมพลังกันใน รูปกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการการศึกษา และการพัฒนาสังคม

ขั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

สำหรับในส่วนของปัญหาวิสาหกิจชุมชนนั้น เกิดจากภาครัฐเองที่ทำให้ชาวบ้านคุ้นเคยกับการพัฒนาแบบสงเคราะห์ ที่ภาครัฐได้นำโครงการต่าง ๆ ไปให้ชุมชน แบบที่ภาครัฐหรือส่วน ราชการนั้น ๆ ต้องการ แต่

ไม่ได้เป็นความต้องการหรือชุมชนมีความพร้อมที่จะทำโครงการทั้งหลาย เหล่านี้ ทำให้โครงการไม่เกิดการ พัฒนาอย่างยั่งยืน ชาวบ้านจึงเข้าใจว่าวิสาหกิจชุมชน เป็น “โครงการ” ที่รัฐไปบอกชาวบ้านให้รวมตัวกันทำ โดยจะให้การสนับสนุน ซึ่งการสนับสนุนที่ชาวบ้านคิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้นอกจากงบประมาณที่จะตกถึงชุมชน ในรูปเงินให้เปล่า หรือเงินกู้ เงินยืม

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่เกิดจากชุมชน ที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนิน กิจการต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นการประกอบการ บริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่ไม่ได้ต้องการ ทำธุรกิจเต็มรูปแบบ แต่เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิก ซึ่งถ้าทำคนเดียวจะทำได้หรือ ถ้าไปรวมกับสหกรณ์ใหญ่ ๆ ก็ลำบาก เป็นการร่วมกันสร้างระบบสวัสดิการให้ตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่มให้ชุมชน

กล่าวโดยภาพรวม ถ้าเข้าใจแนวคิด หลักการและเหตุผลของการจัดวิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise: SMCE) ที่ถูกต้องและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ปัจจุบันนี้ สามารถจัดระดับของวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องตามแนวพระราชดำริ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) **วิสาหกิจ ชุมชนระดับพื้นฐาน** ที่มุ่งเน้นประกอบการเพื่อให้เกิดผลผลิตในการนำไปใช้อย่างพออยู่พอกิน 2) **วิสาหกิจ ชุมชนระดับพัฒนา** มุ่งสู่การนำส่วนที่เหลือจากการใช้ในชีวิตประจำวันแล้วนำไปแบ่งปัน แลกเปลี่ยน หรือ จำหน่ายให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น และ 3) **วิสาหกิจชุมชนระดับก้าวหน้า** มุ่งเน้นสู่การเพิ่มรายได้มีการลงทุน ขยายการลงทุน ส่งออก ผลิตภัณฑ์ มีการจัดสรรผลกำไรเพื่อสวัสดิการชุมชนหรือกิจการสาธารณประโยชน์ มุ่ง สู่การเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ต่อยอดเชิงพาณิชย์ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ต่อไป

2.2 พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 พระราชบัญญัติฉบับนี้มี เจตนารมณ์ให้เป็น กฎหมายเพื่อบูรณาการหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ให้เข้ามาร่วมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน อย่างเป็นระบบและเป็นเอกภาพ เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้มี เศรษฐกิจเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทาง การค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด และสามารถเข้าสู่ การเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ต่อไป มีสาระสำคัญ คือ

1. ให้มีการจดทะเบียนรับรองวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จะ ขอรับการส่งเสริมตาม พระราชบัญญัตินี้ โดยยื่นขอจดทะเบียนต่อกรมส่งเสริมการเกษตร

2. ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้มีการเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นเอกภาพ โดย กำหนดให้มี

2.1 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จำนวน 28 คน ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีหรือรอง นายกรัฐมนตรีที่ได้รับการมอบหมายเป็นประธานกรรมการจากส่วนราชการ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐมนตรีจาก 5 กระทรวง คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์, กระทรวงพาณิชย์, กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงอุตสาหกรรม อธิบดีจาก 4 กรม คือ กรมพัฒนา ชุมชน, กรมส่งเสริมการส่งออก, กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, กรมสรรพากร ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน โดยมีอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร และอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน แต่งตั้งผู้แทนจากกรม ส่งเสริมการเกษตร และคณะกรรมการพัฒนาชุมชนหน่วยงานละ 1 คน เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

2.2 คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดจำนวน 20 คน ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ผู้แทนกรมสรรพากรที่มี สำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัด ผู้แทนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสินที่มี สาขาตั้งอยู่ในจังหวัดหน่วยงานละ 1 คน ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 6 คน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน โดยมีเกษตรจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

2.3 คณะกรรมการประสานนโยบายกองทุนเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธานกรรมการ และกรรมการอื่นอีก ไม่เกิน 12 คน โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นเลขานุการ

3. ให้คณะกรรมการจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนหรือ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร

2.3 แนวคิด โครงสร้าง และการนำไปสู่การปฏิบัติของ Synthesis Model

แนวคิด (Concept) แนวคิดของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การมุ่งบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อสร้างดุลยภาพให้กับชุมชนทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้

โครงสร้าง (Structure) โครงสร้างของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคีเครือข่าย ได้แก่ องค์กรภายในชุมชน องค์กรภายนอกชุมชน และองค์กรเฉพาะกิจ โดยมีระบบความรู้ ระบบข้อมูล และระบบความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นระบบสนับสนุนในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การนำไปสู่การปฏิบัติ (Implementation) ในการนำไปสู่การปฏิบัติใน Model นี้ มี 3 แนวทางสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 1) แนวทางการฟื้นฟู 2) แนวทางการปรับตัว 3) แนวทางการดำรงอยู่ของชุมชนอย่างพอเพียง โดยในระดับนโยบายนั้น ต้องเร่งฟื้นฟูให้ชุมชนที่อ่อนแอ ปรับตัวให้สามารถมีการความเข้มแข็งได้ โดยอาศัยโครงสร้างของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้นำเสนอไปข้างต้น เป็นกลไกในการนำไปสู่การปฏิบัติ

ในระดับชุมชนนั้น กลไกการนำไปสู่การปฏิบัตินั้น ดำเนินการแนวทางการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งประกอบด้วย

1) การฟื้นฟูชุมชน โดยการสร้างแนวร่วมการพัฒนาจากทุกภาคส่วน และร่วมกันสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน สร้างความเป็นปึกแผ่นโดยการบูรณาการแผนชีวิตแผนชุมชนและแผนพัฒนาท้องถิ่น รวมไปถึงการพัฒนาศักยภาพแกนนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทั้งแกนนำที่เป็นทางการ และแกนนำทางธรรมชาติ

2) การปรับตัวโดยการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาในชุมชนอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและการสร้างมาตรการทางสังคม หรือข้อตกลงร่วมกันของชุมชน โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน สื่อสารกับชุมชนให้รับทราบนโยบายและวาระของชุมชน

3) ด้านการดำรงอยู่ มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง ทบทวนและถอดบทเรียน ประเมินตนเองตลอดเวลา พัฒนาความรู้และสร้างจิตสำนึกแห่งความหวงแหนชุมชน

2.4 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการเมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (18 กรกฎาคม 2517)

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มี สิ่งทันสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบ และทำงาน ตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกิน นี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...” (4 ธันวาคม 2517)

“...เมื่อปี 2517 วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานี้ก็เริ่มจะเป็นไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย...” (4 ธันวาคม 2541) (ที่มา: <http://www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html>. 20 กันยายน 2554)

พระบรมราโชวาทนี้ ทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ของประเทศ เป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวอาจเกิดปัญหาได้ ทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นเมื่อพื้นฐานมีความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึง ควรสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานก่อนมุ่งเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ นั่นคือ การส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกิน เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้น การกระจายรายได้เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อจากนั้นจึงพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทาน มานานกว่า 30 ปี เป็นแนวคิดรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนอาศัยความดีและคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง

การพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ประเทศไทยรวมทั้งประเทศอื่นทั่วโลกดำเนินการพัฒนาประเทศเพื่อความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นแนวทางการพัฒนาที่มีคุณูปการกับมวลมนุษยชาติ หากปฏิบัติจริงแล้ว ความสุขจะเกิดขึ้นโดยทั่วไป การพัฒนาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประโยชน์ในทุกระดับ ทั้งระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ชุมชน ประเทศ และโลก นอกจากนี้ยังประยุกต์ได้กับประชาชนในเมืองและชนบท รวมทั้งภาคธุรกิจและเกษตรกรรม แนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวสากล (Universal approach) เพราะแนวปฏิบัตินี้ไม่มีเงื่อนไขข้อจำกัด แต่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากศักยภาพด้านจิตใจและการพัฒนาสติปัญญา บนพื้นฐานของความรู้ ด้วยการใช้เหตุและผลเพื่อความไม่ประมาท นำไปสู่ความสามัคคี ความมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างไม้อารัดเอาเปรียบ จึงนำไปสู่สันติภาพและความยั่งยืนไม่ว่าจะนำไปประยุกต์ในระดับใดภาคส่วนใด (แกมทอง อินทร์ตัน, 2549 : 1)

กระบวนการพัฒนาประเทศไทยได้เริ่มเปลี่ยนแปลงเป็นการให้ความสำคัญกับคนมากกว่า การมุ่งสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2550-

2554) รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2555-2559) ได้มีการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สังเคราะห์สาระแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 3 ประการ คือ

1. ความพอประมาณ หรือรู้ประมาณ
2. ความมีเหตุผล
3. การมีภูมิคุ้มกันตนเอง คือ ดูแลตนเองได้ พึ่งตนเองได้

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

- 3.1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในปฏิบัติ

- 3.2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (ที่มา: <http://www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html>. 20 กันยายน 2559)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ด้วยความมีเหตุมีผล บนฐานคุณธรรมและความรู้ เพื่อให้ประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศบนฐานแห่งการพึ่งตนเอง ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์อย่างมีภูมิคุ้มกัน

2.5 แนวคิดการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ได้เริ่มต้นและเป็นที่นิยมอย่างสูง ในช่วงปี ค.ศ.1995 -1996 หลังจากที่ Kujiro Nonaka และ Hirotaka Takeuchi ได้พิมพ์หนังสือที่ชื่อว่า “The Knowledge Creating company” ออกมาเผยแพร่ ซึ่งทั้งสองท่านได้เสนอแนวคิดที่เน้นการสร้าง และกระจายความรู้ในองค์กร ระหว่างความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน/ความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) กับความรู้ที่อยู่ในรูปแบบสื่อ/เอกสาร/ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) โดยใช้โมเดลSECI –Knowledge Conversion ในการอธิบาย ส่งผลให้หนังสือดังกล่าวมีอิทธิพลอย่างสูงต่อวงการธุรกิจตั้งแต่ปี 1997 เป็นต้นมา (ปณิธา พันภัย, 2544 : 21)

สำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะองค์กรภาคราชการ ได้มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาความรู้ ในส่วนราชการให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยอาศัย *การจัดการความรู้* เป็นเครื่องมือทางการบริหาร หลังจากที่มีการบังคับใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ในพระราช

กฤษฎีกาฉบับนี้ ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดการความรู้ในส่วนราชการ ปรากฏดัง มาตรา 11 ที่บัญญัติว่า

“ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการเพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์การ แห่งการเรียนรู้อย่าง สม่าเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการ ปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถสร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับ การบริหาร ราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกานี้”

พร้อมกันนั้น คู่มือการดำเนินการตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวของสำนักงาน ก.พ.ร. ในหมวดที่ 3 ได้ กำหนดแนวทางการพัฒนาส่วนราชการให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยกำหนดแผนปฏิบัติ ดังนี้

- สร้างระบบให้สามารถรับรู้ข่าวสารได้อย่างกว้างขวาง
- ประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
- ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติ ของข้าราชการ เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ในวิชาการสมัยใหม่ และปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพและมีคุณธรรม - สร้างความมีส่วนร่วม ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อพัฒนางาน ให้เกิดประสิทธิภาพ

ดังนั้น ในปัจจุบันทุกส่วนราชการ จึงอาศัยแนวคิดการจัดการความรู้เป็นส่วนหนึ่งในการ พัฒนา องค์การ และกำหนดไว้ในคำรับรองการปฏิบัติราชการของส่วนราชการ เสนอต่อสำนักงาน ก.พ.ร. ทั้งนี้ เพื่อให้ การพัฒนาองค์การเกิดผลสัมฤทธิ์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

ความหมายของการจัดการความรู้

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการจัดการความรู้ไว้ ดังนี้

Kuczaj (Kuczaj 2001, อ้างใน พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547 : 29) กล่าวว่า การจัดการ ความรู้เป็น กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการของการสร้างความรู้ การจัดเก็บและการแบ่งปันความรู้กล่าว โดยทั่วไปจะรวมถึงการระบุสภาพปัจจุบัน การกำหนดความต้องการและการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการที่จะ ส่งผลกระทบต่อจัดการความรู้ให้ดีขึ้นเพื่อบรรลุถึงความต้องการ

Scott.l.Tannembbaum (2001, อ้างใน ปณิตา พันภัย, 2544 : 22). เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับ การจัดการความรู้ว่าเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้

- การรวบรวม การจัดระเบียบ การจัดเก็บและการเข้าถึงข้อมูล เพื่อสร้างเป็นความรู้ และเมื่อมีการใช้ ประโยชน์อย่างเหมาะสม สารสนเทศและเทคโนโลยีเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์จะสามารถสนับสนุนให้จัดการ ความรู้มีอำนาจได้
- การแบ่งปันความรู้ เพราะถ้าปราศจากการแบ่งปันความรู้ ความพยายามในการจัดการ ความรู้ก็จะ ล้มเหลวในการแบ่งปันความรู้ที่ต้องอาศัยวัฒนธรรมองค์การเป็นสำคัญ เพราะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อความสำเร็จ
- การอาศัยบุคคลที่มีความรู้หรือความเฉลียวฉลาด
- การเพิ่มประสิทธิผลขององค์การเพราะการบริหารความรู้เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้องค์การ อยู่รอดและ ประสบความสำเร็จได้

สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548 : 4). ได้ให้ความหมาย ของการจัดการ ความรู้ว่า การจัดการความรู้ หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์การ ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัว

บุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด

ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช. (2548 : 17). ให้ความหมายการจัดการความรู้ว่า เป็นกระบวนการร่วมกันของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานย่อยขององค์กร เพื่อสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นกว่าเดิมโดยมีเป้าหมายพัฒนางานและคน

ปณิตา พันภัย. (2544 : 24) ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการประมวลผล สารสนเทศ ความคิด การกระทำ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลเพื่อสร้างความรู้หรือ นวัตกรรมและจัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูล ที่สามารถเข้าถึงได้โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ที่องค์กรจัดเตรียมไว้ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้และในที่สุดความรู้ที่มีอยู่ก็จะแพร่กระจายและไหลเวียนทั่วทั้งองค์กรอย่างสมดุลเพื่อเพิ่มความสามารถในการพัฒนาผลผลิตและองค์กร

โดยสรุป การจัดการความรู้ เป็นการจัดการกระบวนการสร้างความรู้ โดยการรวบรวม จัดระเบียบ เผยแพร่ ถ่ายโอนและเปลี่ยนความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทันเวลาและทันเหตุการณ์ โดยใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือช่วยให้การจัดการความรู้เกิดได้ง่ายและสะดวกขึ้น ส่งผลให้การปฏิบัติงานของคนในองค์กรมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.6 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research PAR)

ทิศทางการพัฒนาของประเทศปัจจุบันที่เน้น “ชุมชน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นการ กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทิศทางการพัฒนาเช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของชุมชนที่เพิ่มขึ้นในการมีส่วนร่วมคิดร่วมดำเนินการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อความยั่งยืนของชุมชนตนเอง โดยนัยนี้งานวิจัยที่เข้าไปศึกษากระบวนการพัฒนาต่าง ๆ จึงมีแนวโน้มที่เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานบางด้านของชุมชนที่เป็นรูปธรรม และมีกระบวนการวิจัยตามเข้าไปสังเกต บันทึกความสำเร็จหรือเงื่อนไขอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการขยายผลงานพัฒนาไปสู่ที่อื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นงานวิจัยที่แพร่หลายมากขึ้น เนื่องจากมีได้เน้นเพียงการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่นักวิจัย

จากพื้นที่เข้าไปคิดและริเริ่มงานพัฒนาให้กับชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา ร่วมกันระหว่างนักวิจัย และชาวบ้าน

ก่อนจะมาเป็น Participatory Action Research (PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ถือกำเนิดจากแนวคิดในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ จากเดิมที่มีลักษณะสั่งการจากเบื้องบน (Top – down approach) จากหน่วยงานของรัฐ มาเป็นแบบที่ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา หรือในลักษณะการเริ่มจากล่างขึ้นบน (Bottom – up approach) ชุมชนกลายเป็นผู้มีบทบาทหลักในการทำความเข้าใจกับปัญหาของตนเองและมีส่วนร่วมกับการแก้ปัญหานั้นอย่างจริงจัง เป็นการแก้ปัญหาที่ตรงกับความเป็นจริงในชุมชน

PAR เป็นการบูรณาการระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยรวมจุดเด่นของการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการเข้าด้วยกัน จึงเป็นการวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชนโดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหา วางแผน ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล ทั้งนี้ สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน

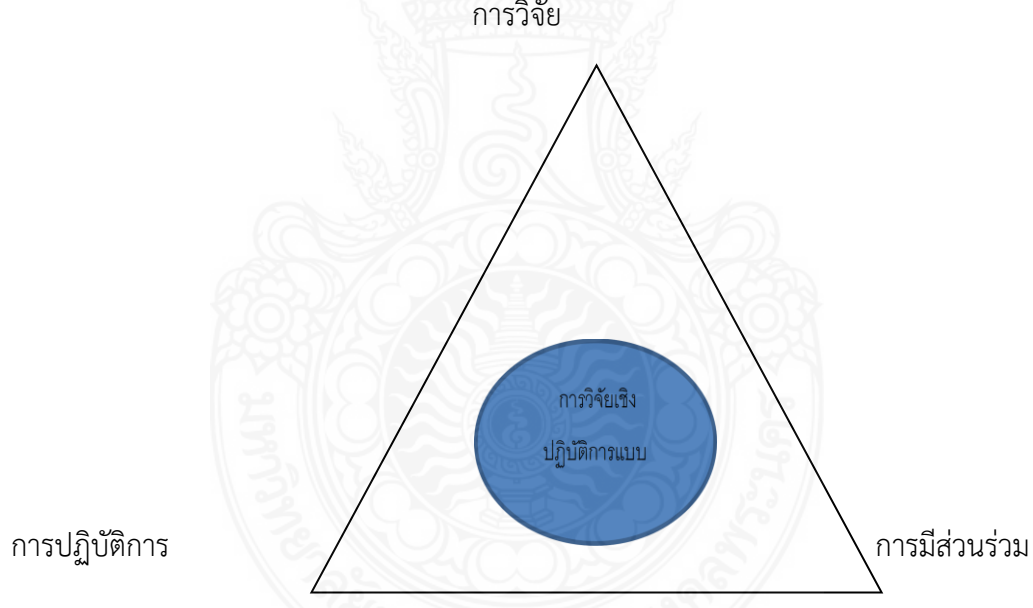
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาทางออกให้สังคมชุมชนสามารถทำการวิจัยเพื่อหาทางออกให้แก่ตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพิงความรู้จากนักวิชาการเพียงอย่างเดียว เพื่อความเข้าใจการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยิ่งขึ้น สามารถแยกองค์ประกอบของคำที่เกี่ยวข้องได้ 3 คำ คือ “การวิจัย” “การปฏิบัติการ” “การมีส่วนร่วม”

การวิจัย หมายถึง กระบวนการในการแสวงหาความรู้ใหม่ หรือกระบวนการทำความเข้าใจปรากฏการณ์

การปฏิบัติการ หมายถึง การลงมือดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลตามความต้องการ

การมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีส่วนร่วมตัดสินใจ วางแผน ดำเนินการ รับผิดชอบ ประเมินผล ผู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ชุมชน นักพัฒนา นักวิชาการ ข้าราชการ ปรอดูรายละเอียดเพิ่มเติมในแผนภูมิที่ 2.1

แผนภูมิที่ 2.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การพัฒนาโจทย์วิจัยจากสภาพการณ์และปัญหาของชุมชน

จากสภาพการณ์ปัญหาทั่วไปของชุมชนไปสู่ประเด็นการวิจัยนั้นมีวิธีการพัฒนาที่สำคัญคือ จัดเวทีเสวนากับคนในชุมชน โดยเสวนากันในประเด็นต่อไปนี้

- ชุมชนมีความเป็นมาอย่างไร
- ชุมชนกำลังเผชิญปัญหาเรื่องใด
- ปัญหานั้นมีความกว้างขวางครอบคลุมคนในชุมชนมาก/น้อยเพียงใด

- ปัญหานี้มีผลกระทบรุนแรงเพียงใด ถ้าไม่มีการแก้ไขจะทำให้เกิดปัญหาใดตามมาปัญหาดังกล่าวเคยได้มีการแก้ไขบ้างหรือไม่ ทำอย่างไร ผลเป็นอย่างไร
- เคยมีผลการดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ในพื้นที่อื่น ๆ หรือไม่ ผลเป็นอย่างไร
- ประเด็นความสงสัยที่ยังต้องการค้นหาคำตอบคืออะไร
- ประเด็นเฉพาะที่ต้องการหาคำตอบนั้นคืออะไร
- หัวข้อวิจัยควรเป็นอย่างไร

การสร้างทีมวิจัย

การสร้างทีมวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น สามารถพัฒนา จาก 4 คำถาม ดังนี้

- ใครเผชิญปัญหา และใครต้องปฏิบัติการแก้ปัญหา คำตอบสำหรับการวิจัย คงเป็นชาวบ้านหรืออาจมุ่งไปที่ผู้นำชาวบ้าน ซึ่งอาจเป็นผู้นำที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
- ใครที่จะเป็นเพื่อนคอยหนุนเสริมกระบวนการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ คำตอบน่าจะเป็นนักพัฒนา ซึ่งอาจเป็นนักพัฒนาของรัฐหรือองค์กรเอกชนแล้วแต่กรณี
- ใครที่จะเป็นเพื่อนคอยหนุนเสริมกระบวนการแสวงหาความรู้ ทั้งการวิเคราะห์และการจัดทำรายงาน คำตอบอาจจะเป็นนักวิชาการ เช่นนักวิชาการท้องถิ่นหรือนักวิชาการสถาบันของรัฐ คนใน 3 กลุ่มข้างต้นมีใครบ้างที่เต็มใจร่วมเรียนรู้และมีเวลาเพียงพอร่วมศึกษาเรียนรู้

ดังนั้น องค์ประกอบของทีมวิจัย น่าจะประกอบด้วย ผู้นำชุมชน นักพัฒนา และนักวิชาการ ซึ่งบุคคลที่กล่าวถึง ควรดำเนินการร่วมกันอย่างสมัครใจ มีเวลาประชุมเสวนาร่วมกันเป็นระยะ ส่วนจำนวนคนขึ้นอยู่กับสถานการณ์ **ผลต้องการที่แท้จริงของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแก้ปัญหาของชุมชน อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญกว่าก็คือ ในกระบวนการแก้ปัญหาที่ผ่านมา ชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญอะไรบ้าง ที่เป็นบทเรียนของชุมชนในการแสวงหาหนทางแก้ปัญหาคืออันที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นผลการวิจัยที่ดำเนินการได้สำเร็จ จึงไม่ใช่คำตอบเดียวที่ต้องการทราบ แต่ต้องการทราบว่าชุมชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองขึ้นบ้าง เพื่อการดำเนินวิถีชีวิตในอนาคตต่อไป

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาอยู่มากมายสั่งสมมานาน ซึ่งไม่ได้นำเผยแพร่ขยายองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม แต่ภูมิปัญญาทั้งหลายที่เป็นของคนไทย ได้กลายเป็นวัฒนธรรมของคนไทยแต่กระจายกันอยู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ในกลุ่มสังคมย่อย ที่ยังเห็นประโยชน์และยังใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ยังมีได้มีการอนุรักษ์พัฒนาอย่างจริงจัง ถ้าถึงระยะเวลาหนึ่งที่ไม่มีการสืบทอดในสังคมไม่เห็นคุณค่าความสำคัญ ภูมิปัญญาดังกล่าวจะค่อย ๆ สูญหาย จากวิถีชีวิตของความเป็นไทย ความหมายและขอบข่ายภูมิปัญญา (Wisdom) ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และเทคนิค อันเกิดจากการสร้างสมประสบการณ์จนเกิดเป็นองค์ความรู้มีการสืบทอด ปรับปรุงและพัฒนาสืบต่อกัน มาจนสามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของคนในอดีตและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย (นิคม มูลิกะคามะ. 2545 : 185-90) ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ผลของประสบการณ์ที่สั่งสมของคนทีเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจากปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนเดียวกันระหว่างกลุ่มชนหลาย ๆ

ชาติพันธุ์รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาในแผ่นดินมิได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศแต่มีส่วน แลกเปลี่ยน เลือกลง และปรับใช้ภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่นตลอดมา (เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2544 : 128) ภูมิปัญญาไทย มีกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วพัฒนา เลือกลง ปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านี้ จนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนา ชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย แล้วเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เหมาะสม และสืบทอดพัฒนาต่อไป อย่างไม่สิ้นสุด ภูมิปัญญาไทยจึงมีขอบข่ายครอบคลุมองค์ประกอบดังนี้ (นิคม มูลสิริคามะ. 2545 : 184-90)

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ทักษะความเชื่อและพฤติกรรมที่สร้างสม สืบทอด และพัฒนาจนเป็นองค์ความรู้ของคนในชาติ
2. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แสดงออกมาใน ลักษณะภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐาน การบริหารจัดการองค์กร ตลอดจนการประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น
3. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
5. เป็นกระบวนการในการมองชีวิต ซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
6. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาทางสังคมตลอดเวลา
7. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

ความหมายของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา หรือ Wisdom หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ที่นำมาไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไข ปัญหาของมนุษย์ หรือ ภูมิปัญญา คือ พื้นความรู้ของปวงชนในสังคมนั้น ๆ และปวงชนในสังคมยอมรับรู้ เชื่อถือ เข้าใจ ร่วมกัน เรียกว่า “ภูมิปัญญา”

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกลง ปรับปรุง พัฒนา และถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะ เป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่ อกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคน ไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญาไทยมีความเด่นชัดในหลายด้านเช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และ หัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนาและประเพณี และด้านโภชนาการ วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Folk Wisdom)

ได้มีผู้ความหมายดังนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 2) หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ใน ชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาเป็นศาสตร์ เฉพาะ สาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่

ทั่วไปในสังคม ชุมชนและในการตัวของผูู้เอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุคตามสมัยได้

ศักดิ์ชัย เกียรติธนาคุณินทร์ (2542 : 2) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหาจัดการปรับตน เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นแก่นของชุมชนที่จรรโลง ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกภัยพิบัติทั้งปวง

จาวรรรณ ธรรมวัตติ (2543 : 1) ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ แบบแผน การดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

ภูมิปัญญา เป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้

ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวไร่รู้จักวิธีทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าว โดยใช้ควาย รู้จักสานกระบุง ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอยในชีวิตประจำวัน เรียกว่าภูมิปัญญาทั้งสิ้น

ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญหลายประการ คือ ภูมิปัญญาช่วยสร้างชาติไทย ให้เป็นปึกแผ่นสร้างความภูมิใจ และศักดิ์ศรีแก่คนไทย สามารถประยุกต์หลักธรรมทางศาสนา มาใช้ในการดำรงชีพได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่าง คนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืนและเปลี่ยนแปลงผสมผสานได้ตามยุคสมัย (จิระโชค วีระสัย. 2536 : 20-21)

ระดับภูมิปัญญาไทย แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นเรื่องของประสบการณ์ที่สั่งสม จากบรรพชนส่วนหนึ่ง สืบทอดโดยการเรียนรู้ ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาคำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อาจแบ่งเรื่องราวความรู้และประสบการณ์ ออกเป็นหมวดหมู่ตามโครงสร้างพื้นฐานวิถีชีวิตไว้ คือ ภูมิปัญญาด้านการดำรงชีพ ภูมิปัญญาด้านการศึกษาวิชาการและการฝึกอบรมภูมิปัญญาด้านความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรม ประเพณี และวิถีชีวิต

ภูมิปัญญาด้านสุนทรียภาพ ที่แสดงให้เห็นความสนุกสนาน บันเทิงหรือความงาม ความสามารถที่เชื่อถือและสืบทอดกันมา ภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาชาติ ภูมิปัญญาชาติเป็นองค์ความรู้ที่ฝ่ายปกครองจัดระบบตามหลักฐานประวัติศาสตร์ มีตำนานเรื่องราวสืบทอดกันมาทั้งทางเอกสารจารึกไว้เป็น หลักฐานบ้างเล่าสืบทอดกันบ้าง ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แบ่งความรู้เดิมออกเป็นหมวดหมู่ ได้แก่ ภาควิชาวิหะยะ วิศวะ ไสยะและโหราศาสตร์ ภาควิชาอักษรศาสตร์ หรือภาษาศาสตร์และการคำนวณ เป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับการเขียนการอ่าน และการบวกลบคูณหารเลข ภาควิชาอาชีพศาสตร์ เช่น การฝึกไถนา หว่านข้าว การจับปลา การล่าสัตว์ เป็นต้น ภาควิชายุทธศาสตร์หรือยุทธวิธี ได้แก่ การต่อสู้ป้องกันตนเอง เรียนวิชามวย วิชากระบี่กระบอง เป็นต้น ภาควิชาธรรมศาสตร์ เป็นการศึกษากฎหมายและหลักธรรมในศาสนาและ จารีตประเพณี ภาควิชาศิลปะและดุริยางคศาสตร์ นาฏศิลป์และการละคร หรือเป็นกระบวนการสอน วิชาทางด้านช่างและเทคโนโลยี เป็นวิชาชีพสำคัญในการสืบทอดกระบวนการช่างสาขาต่าง ๆ ที่เรียกว่าช่างสิบหมู่

การกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทย จากการศึกษาการกำหนดสาขาหรือประเภทภูมิปัญญาไทยของหลายสถาบันทั้งสถาบัน ทางวิชาการ หน่วยงานของรัฐและเอกชน พบว่ามีการกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยอย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่หน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการแต่ละคนนำมากำหนด ได้กำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้จำนวน 10 สาขา ดังนี้ (นิคม มุสิกะคามะ. 2545 : 16-20)

1. สาขาเกษตรกรรม
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. สาขาการแพทย์แผนไทย
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน
6. สาขาสวัสดิการ
7. สาขาศิลปกรรม
8. สาขาการจัดการองค์กร
9. สาขาภาษาและวรรณกรรม
10. สาขาศาสนา และประเพณี

แหล่งเก็บรักษาภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้ทรงภูมิปัญญา ซึ่งคนเหล่านี้ได้รับความรู้โดยการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพชนเรียนรู้ โดยการปฏิบัติแล้วพัฒนาความรู้จนสามารถดำรงชีพได้ ภูมิปัญญาไทยในเอกสารโบราณ ได้แก่เอกสารสมุดไทยดำ สมุดไทยขาว สมุดข่อย และคัมภีร์โบราณ เก็บรักษาไว้ในลักษณะ “เอกสารหายาก” เอกสารเหล่านั้นเขียนด้วยอักษรขอมหรืออักษรไทยโบราณ การฟื้นฟูภูมิปัญญาไทย ศาสตร์แห่งองค์ความรู้ของไทย จะคงรักษาหมวดหมู่วิชาการไว้ตามรูปแบบโบราณ จะเรียนแบบองค์รวม หรือสอนเป็นกระบวนการวิชาชีพที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมแบบไทย ได้แก่ อารยธรรมไทยโบราณ ได้แก่ วิชาประวัติศาสตร์ พัฒนาการทางสังคม และประวัติศาสตร์สาขาต่าง ๆ วิชาภาษาศาสตร์ อาชีวศาสตร์และเทคโนโลยี และการดำรงชีพ วิชาธรรมศาสตร์ วิชาแพทยศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์ วิชายุทธศาสตร์ พลศึกษา กีฬาพื้นบ้าน วิชาศิลปศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ วิชาไสยะวิเศษ วิทยะ และโหราศาสตร์ เมื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยต่าง ๆ ทำให้พบว่าวิชาแพทยศาสตร์และพยาบาลศาสตร์ ซึ่งจัดอยู่ในหมวดหมู่ภูมิปัญญาไทย ในสาขาการแพทย์แผนไทย และสามารถนำไปประยุกต์ผสมผสานกับการแพทย์แผนปัจจุบันให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดถึงการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ไทยให้คงอยู่สืบไป

แผนภูมิมโนทัศน์ ภูมิปัญญาไทย

แผนภูมิที่ 2.2 มโนทัศน์ ภูมิปัญญาไทย

ที่มา : ณรงค์ โพธิ์พฤชานันท์.ไทยศึกษาและภูมิปัญญาไทย. 2562 : 162.

จากการศึกษาความหมาย และแนวคิดของภูมิปัญญาของชาวบ้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า “ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้สติปัญญา และคุณธรรม สัมผัสความรู้ ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพ กระบวนการเหล่านี้พัฒนามาจนหลายชั่วคน อาศัยภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การ

ประกอบอาชีพการปรับตัวและแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต จนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคม จนเป็นวิถีชีวิต และเกิดจากการเรียนรู้สืบทอดถึงปัจจุบัน”

2.8 แนวคิดและปรัชญาทางการแพทย์ไทย

ความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเผชิญ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้มูลเหตุของการเจ็บไข้ได้ป่วยก็มีหลายสาเหตุด้วยกัน ในทางการแพทย์แผนไทย เชื่อว่าเหตุแห่งการเจ็บป่วยของมนุษย์เกิดจาก 3 สาเหตุใหญ่ ๆ คือ เกิดจากสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีป่า ผีบ้าน เกิดจากการกระทำของธรรมชาติ ได้แก่ การเสียดุลของร่างกาย เกิดจากพลังของจักรวาล ได้แก่ อิทธิพลของดวงดาวต่าง ๆ ด้วยเหตุที่มีความเชื่อเกี่ยวกับที่มาของความเจ็บป่วยมาจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ การบำบัดรักษาตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทยจึงเป็นการประมวลเอาปรัชญา ความรู้ที่เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติเพื่อการดูแลสุขภาพและการบำบัดโรค ให้สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตแบบไทย อันประกอบด้วยการใช้ยาสมุนไพร หัตถบำบัด การรักษากระดูกแบบดั้งเดิม จิตบำบัด ธรรมชาติบำบัด กายภาพบำบัดและเภสัชบำบัด เป็นต้น นำมาผนวกรวมกัน การรักษาแบบนี้จัดว่าเป็นการแพทย์แบบองค์รวม (Holistic Medicine) ดังนั้น ผู้ที่จะปฏิบัติการรักษาโรคตามทฤษฎีทางการแพทย์แผนไทย จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ครอบคลุม การบำบัดรักษาโรคต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ซึ่งประกอบด้วย ฐานสาเหตุของการเกิดโรค รู้จักโรค ทราบถึงอาการของโรค รู้จักยารักษาโรค ทราบถึงสรรพคุณและวิธีการปรุงยา รู้วิธีการรักษาโรคทราบว่ายาชนิดใดควรใช้รักษาโรคอย่างไร (สถาบันการแพทย์แผนไทย. 2545)

สาเหตุของการเกิดโรค ในทางการแพทย์แผนไทย นอกจากเชื่อว่าสิ่งเหนือธรรมชาติจะมีอิทธิพลต่อการเกิดโรคภัยไข้เจ็บของมนุษย์แล้วยังพบว่าสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลง สมุฏฐานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (สถาบันการแพทย์แผนไทย. 2545)

1. มูลเหตุทั้ง 4 (ธาตุสมุฏฐาน) สิ่งมีชีวิตที่เกิดมาประกอบด้วย ธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ เรียกว่า สมุฏฐานธาตุ ซึ่งอยู่ในภาวะที่เกี่ยวข้องกัน
2. อิทธิพลของฤดูกาล (อตุสมุฏฐาน) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลต่าง ๆ ในช่วงรอยต่อของฤดูกาล จะมีผลทำให้ร่างกายเสียดุลในการปรับตัว จึงเกิดความเจ็บป่วยได้
3. อิทธิพลของอายุที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัย (อายุสมุฏฐาน) เกิดจากมูลเหตุ ของอายุที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัย
4. ถิ่นที่อยู่อาศัย (ประเทศสมุฏฐาน) ที่อยู่อาศัยเมื่อพิจารณาสาเหตุของการเกิดโรค ตามทฤษฎีแพทย์แผนไทย จะเห็นว่าสิ่งที่มีเหมือนกัน คือ ธรรมชาติเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะมนุษย์ คือส่วนหนึ่งของธรรมชาติ หากละเมิดกฎธรรมชาติก็จะเป็นต้นเหตุให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ นานา หรือสิ่งแวดล้อมย่อมมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพ
5. อิทธิพลของกาลเวลา (กาลสมุฏฐาน) คือ สาเหตุของการเกิดโรคที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทุก 24 ชั่วโมงในรอบ 1 วัน ทำให้ธาตุต่าง ๆ เปลี่ยนแปลง

การศึกษาการแพทย์สมัยก่อนเป็นการเรียนและการถ่ายทอดภายในตระกูล โดยการถ่ายทอดขึ้นอยู่กับลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถ่ายทอดกับผู้ที่ได้รับ เช่น ป้า น้ำ อา หรือ ผู้ใกล้ชิดที่สุดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จะพบว่าการถ่ายทอดวิชาในลักษณะดังกล่าวชัดเจนมาก

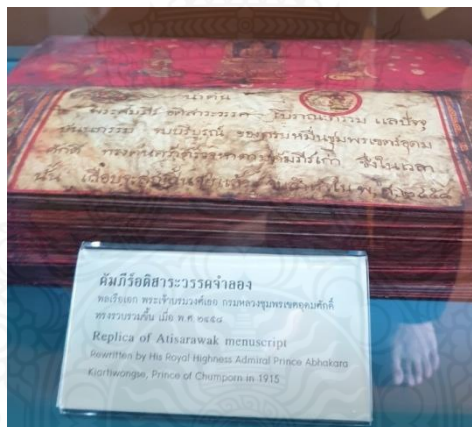
ผู้สืบทอดกรมหลวงวงษาธิราชสนิท คือพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกรมหมอและเป็นแพทย์ประจำพระองค์ของรัชกาลที่ 5 ด้วย ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด โดยการ

บอกเล่าถึงสรรพคุณและตำนานของพืชสมุนไพรบางชนิดสืบทอดในเวลาต่อมา คือท่านเจ้าคุณสีหศักดิ์สนิทวงศ์ ผู้เป็นหลานตา

นอกจากนี้กรมขุนวรจักรธรานุภาพ เป็นพระราชโอรสในรัชกาลที่ 2 ทรงเป็นแพทย์หลวงในราชสำนัก และทรงเป็นต้นตระกูลปราโมช พระยาอมรศาสตร์ประสิทธิ์ แพทย์หลวงในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้สืบทอดวิชานี้แก่ หลวงกุมารประเสริฐ ต่อมาได้เป็นแพทย์หลวง ในสมัยรัชกาลที่ 6 (สมพร ภูติยานันท์. 2546 : 1)

กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระราชโอรสในรัชกาลที่ 5 ทรงศึกษาแพทย์แผนไทยกับพระยาพิศณุ ประสาทเวช หัวหน้าหมอหลวงสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ท่านเป็นหมอที่มีความเชี่ยวชาญมาก ชาวบ้านรู้จักในนามของ “หมอพร” พระองค์มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักดีในวงการแพทย์แผนไทย เพราะไม่เพียงแต่พระองค์จะรักษาโรคให้หายได้อย่างชะงัดแล้ว พระองค์ยังเป็นแพทย์แผนไทยที่มีความคิดริเริ่มและทันสมัย เช่น รู้จักวิเคราะห์ตัวยาที่ปรากฏในตำรา จนมีความเชี่ยวชาญและสามารถ ใช้รักษาผู้ป่วยได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ยิ่งไปกว่านั้น พระองค์ยังมีความชำนาญมากจนทรงชำระคัมภีร์อติสาระวรรณคดี (ว่าด้วยโรคเล่าใส่) ได้การศึกษาวินิจฉัยแพทย์จะถ่ายทอดภายในตระกูล จะสอนแต่เฉพาะลูกหลานเป็นส่วนใหญ่ มีส่วนน้อยที่เป็นคนอื่น เนื่องจากการรับใครเป็นศิษย์ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เพราะครูต้องใช้ความสังเกตพิจารณาในเรื่องของนิสัยใจคอและความอดทนพากเพียรว่าลูกหลานหรือศิษย์ คนใดสมควรจะรับสืบทอดวิชาความรู้ได้มากน้อยแค่ไหน จึงเป็นที่รู้กันว่าในสมัยก่อนศิษย์จะมีความปรีชา สามารถเนื่องมาจากครู ศิษย์จะต้องหมั่นสังเกตและจดจำด้วยวิธีการรักษาไว้ให้แม่นยำ (สมพร ภูติยานันท์. 2546 : 1-2)

ภาพที่ 2.1 คัมภีร์อติสาระวรรณคดี (จำลอง) ณ เรือนหมอพร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
ที่มา : สาวิตรี เลาะโทสงศ์, 17 ตุลาคม 2562.

จวบจนสมัยที่มีตัวอักษรใช้ จึงมีการจดจารึกความรู้ไว้ในที่ต่าง ๆ เช่น แกะไว้ในแผ่นหิน ไม้ หรือ โลหะ โดยหวังให้วิชาแพทย์คงอยู่ไม่เสื่อมสูญ สืบทอดมาจนมีการจารึกหรือเขียนลงในใบลาน และสมุดข่อย เรียกว่าพระคัมภีร์หรือพระตำรา ซึ่งมีการคัดลอกต่อ ๆ กันมาข้อความในพระคัมภีร์หรือตำราแพทย์นั้นจะ กล่าวและจำแนกไว้ตามความรู้ ความเชี่ยวชาญของครู ได้แก่ อาการของโรค วิธีการรักษาอีกทั้งสรรพคุณยา สมุนไพรไว้อย่างพร้อมมูล (สมพร ภูติยานันท์. 2546 : 2) หลักสูตรของครูบางคนจะสอนวิชาไสยศาสตร์ให้ด้วย เรียกว่า ไสยรักษ คือการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ด้วยคาถาอาคมและนับว่าเป็นวิชาแพทย์แผนไทยแขนงหนึ่ง ดังความตอนหนึ่งในคัมภีร์ฉันทศาสตร์ว่า “ผู้ใดจะเรียนรู้ พิเคราะห์ครูผู้อาจารย์ เทียงแท้ว่าพิสดาร ทั้งคุณไสยจึงควรเรียนสักแต่เป็นแพทย์ได้ คัมภีร์ไสยไม่จำเป็น ครูนั้นไม่ควรเรียน จะนำตนให้หลงทาง”

คัมภีร์ทางการแพทย์เหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายตามวัฏสงสาร คัมภีร์เหล่านี้จะ เกี่ยวข้องกับช่วงวัยต่าง ๆ ของมนุษย์ (สถาบันการแพทย์แผนไทย. 2545) คือ 1.ปฐมวัย คัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับ

มนุษย์ในวัยนี้คือ คัมภีร์ประถมจินดา คัมภีร์มหาโชตรัต คัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัย 2. มัชฌิมวัย ได้แก่ คัมภีร์ มุจฉापักขันธิกา คัมภีร์ธาตุนวกรจบ คัมภีร์โรคนิทาน คัมภีร์ธาตุนิวรณ คัมภีร์ตักศิลา 3. ปัจฉิมวัย ได้แก่ คัมภีร์ ขวदार คัมภีร์กษัย การแพทย์แผนไทยได้มีการพัฒนามาตามลำดับ

ภาพที่ 2.2 หม้อพ้อ หรือ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์

ที่มา : ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์. 4 กันยายน 2563.

ดังนี้ “ภูมิปัญญาไทย” ในการดูแลสุขภาพ นับเป็นศาสตร์และศิลปะแห่งการใช้พลังธรรมชาติและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล ไม่ว่าจะเป็นการเก็บสมุนไพรซึ่งมากด้วยพิธีการแฝงด้วยการอนุรักษ์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติสัมพันธ์กับสถานที่ เวลา ผลเก็บ และสรรพคุณอ่อนแก่ของพืชสมุนไพร ซึ่งอาจจะถูกแยกแยะไปตามส่วนต่าง ๆ ของพืช เช่น ต้น แก่น เปลือก กระพี้ ใบ ผล ดอก และอาจเกิดสรรพคุณใหม่ ๆ ในการรักษาโรคมามากจากการรวมเข้าเป็นตำรับยา สมุนไพรบางชนิด ช่วยเสริมฤทธิ์ซึ่งกันและกัน บางชนิดป้องกันอาการข้างเคียงของพืชอีกชนิดหนึ่ง แต่เมื่อนักวิทยาศาสตร์ พยายามสกัดสารสำคัญของสมุนไพร แต่ละชนิดออกมาบางครั้งไม่เพียงแต่มีสรรพคุณไม่ดีเท่าการใช้ตามแบบพื้นบ้านแต่อาจเป็นพิษก่อโทษแก่ร่างกายด้วยศาสตร์และศิลปะในการใช้สมุนไพรของ หมอพื้นบ้าน จึงนับได้ว่ากว้างขวางและยิ่งใหญ่ทำให้โลกวิทยาศาสตร์การแพทย์หันมาพิสูจน์และศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ. 2538 : 4)

ประเทศจีนพัฒนาในเรื่องยาสมุนไพรไปไกลมาก ซึ่งนอกจากผลิตขึ้นใช้ในประเทศแล้ว ยังเป็นสินค้าส่งออกที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก จีนมีจุดเด่นอยู่ 2 ประการคือ ประการแรก จีนมีแพทย์ที่รู้จักการสั่งใช้ยาสมุนไพร ก็คือแพทย์คนเดียวกับที่สามารถซักประวัติ ตรวจร่างกาย อ่านผลเลือด ดูเอ็กซเรย์ ตามมาตรฐานของแพทย์สากล ผลิตแพทย์ที่รู้ทั้งสองศาสตร์ ประการที่สองคือ ความรู้ที่เคยถูกเรียก “แผนโบราณ” มีการพัฒนาให้ก้าวหน้าและทันสมัย มีการศึกษาให้รู้จริงทั้งด้านลึก และด้านกว้าง ด้านลึกก็คือให้รู้ไปถึงโครงสร้างทางชีวเคมี และเภสัชจลนศาสตร์ (Pharmacokinetic) ด้านกว้าง คือ ศึกษาความหลากหลายของสมุนไพรใหม่ ๆ การประยุกต์ใช้ทางคลินิก กระทั่งเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้อย่างถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ และการประยุกต์ใช้ สมุนไพรให้ใช้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และราคาถูกลง เพื่อแข่งกับการที่ต้องพึ่งยา จากตะวันตก เพราะฉะนั้นจึงส่งเสริมการทำสมุนไพรเป็นยาเม็ด หมายถึง ยาเม็ดจริง ๆ ที่อัด เคลือบ น้ำตาล หรือใส่แคปซูล กระทั่งทำเป็นยาฉีดเขาทำให้ระดับอำเภอ หรือหน่วยการผลิตหนึ่ง ๆ สามารถมีเครื่องจักรเล็ก ๆ ที่อัดเม็ดยาได้ และโรงพยาบาลขนาดกลางสามารถผลิตยาฉีดจากสมุนไพรได้ ไม่เน้นการสกัดสารบริสุทธิ์ทางชีวเคมี (เพียว เหมือนนวงษ์ญาติ. 2529) ในปี พ.ศ. 2492 ศาสตราจารย์ นายแพทย์สำราญ วิงศพัทธ์ ได้รวบรวมคัดลอก ตำรายาจากจารึกบนแผ่นหินอ่อน ตามผนังศาลารายของวัดราชโอรส เว้นบางแผ่นที่ชำรุดหรือเลอะเลือนจนไม่สามารถจะอ่านได้ รวมคัดลอกไว้จำนวน 55 แผ่น เรียกว่า ตำรายาจารึกวัดราชโอรส เนื้อหาในเล่มกล่าวถึง ลักษณะโรคและบอกยาแก้ซึ่งมีหลายขนานให้เลือกใช้บางขนานมีชื่อตำรับ เช่น ยาสังข์ศรีศรี ยาสมุทรเคลื่อน ฯลฯ ยาแต่ละขนานมีตัวยาตั้งแต่ 4 อย่างถึงกว่า 40 อย่างบางขนาน บอกปริมาณไว้ด้วยและบอกวิธีปรุง วิธีใช้ไว้ทุกขนาน หนังสือบทความบางเรื่องเกี่ยวกับสมุนไพรของ ศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์

เป็นเรื่องเกี่ยวกับยากกลางบ้านที่ท่านเคยใช้เองและใช้ได้ผลดี โดยแบ่งตามอาการของโรคมะเร็ง 47 ข้อรวมมียา 118 ชนิด มีบางชนิดที่ผู้อื่นบอกให้ซึ่งเชื่อถือได้ เกือบทุกชนิดเป็นตัวยาคือ ยาแก้ปวด ยาแก้เจ็บคอให้ใช้หญิงวางขวางหรือไหล หรือเกลือหรือกำยาน นอกจากความนำที่น่าสนใจและยังมีคำเตือนเรื่องอันตรายจากการใช้ยาไทยไว้ด้วยโดยนายแพทย์กรุงไกร เจนพานิชย์ ได้คัดเลือกหรือเพิ่มเติมรวมเป็น 49 ชนิด พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2522 (สมพร ภูติยานันท์. 2546 : 30)

ปี พ.ศ. 2525 มีการเปลี่ยนแปลงในวงการแพทย์แผนไทยอย่างมาก เมื่อศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ ก่อตั้งมูลนิธิส่งเสริมฟื้นฟูการแพทย์แผนไทยเดิม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูความรู้เกี่ยวกับวิชาการแพทย์ไทยเดิมส่งเสริมปรับปรุงการศึกษาและการปฏิบัติ วิชาแพทย์ไทยเดิมให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ส่งเสริมการวิจัยและการใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพของประชาชน โดยร่วมมือกับองค์การการกุศลเพื่อสาธารณประโยชน์ มูลนิธิฯ ยังได้ก่อตั้งอายุรเวทวิทยาลัย (ชื่อโกมารภักจ) เพื่อรับบุคคลที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยม 6 เข้าศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน แล้วต่อด้วยการแพทย์แผนไทยใช้เวลา 3 ปี เพื่อปั้นแพทย์อายุรเวท มีคุณวุฒิเทียบเท่าอนุปริญญา มีความรู้ความสามารถให้การรักษาแบบแผนไทยและแผนตะวันตกเบื้องต้น สามารถสื่อสารรับและ ส่งต่อผู้ป่วยกับแพทย์แผนตะวันตกได้ (สมพร ภูติยานันท์. 2546 : 32) ใน พ.ศ. 2530 ด้านการแพทย์แผนไทยมีการแก้ไขพระราชบัญญัติควบคุม การประกอบโรคศิลปะเพื่อรองรับแพทย์อายุรเวท โดยแบ่งการประกอบโรคศิลปะแผนโบราณออกเป็น 2 ประเภท คือ ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนโบราณทั่วไปและผู้ประกอบโรคศิลปะแผนโบราณประยุกต์ (คือแพทย์อายุรเวท) (สมพร ภูติยานันท์. 2546 : 33) ผู้ที่ประสงค์จะสอบขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะแผนโบราณสาขาต่าง ๆ จะต้องยื่นใบมอบตัวศิษย์ที่กระทรวงสาธารณสุข เพื่อแสดงว่าได้เข้าอบรมศึกษาวิชาแพทย์แผนโบราณไว้กับครู คุณสมบัติของครูต้องเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะมาไม่น้อยกว่า 5 ปี และอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี ครูและศิษย์ต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเดียวกัน และจะมีสิทธิ์ สอบเมื่อได้ยื่นใบมอบตัวศิษย์แล้วเป็นระยะเวลาตามกำหนด คือ สาขาเวชกรรม 3 ปี เกศษกรรม หรือผดุงครรภ์ 1 ปี ผู้สอบจะเป็นหญิงหรือชายก็ได้ แต่ต้องมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ส่วนพินความรู้ของผู้สอบกำหนดไว้เพียงให้อ่านออกเขียนได้เท่านั้น การสอบขึ้นทะเบียนจัดใหม่ขึ้นปีละครั้ง ในเดือนเมษายน สถานที่สอบมีทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดรวม 16 แห่ง ถือเกณฑ์ผ่านเมื่อผู้สอบได้คะแนนรวมอย่างน้อยร้อยละ 60 ขึ้นไป และบังคับว่าข้อที่เกี่ยวกับกฎหมายจะต้องทำได้ ร้อยละ 60 ขึ้นไปเช่นกัน (สมพร ภูติยานันท์. 2546 : 34-35) บทบาทของการแพทย์แผนไทยในสังคมไทยปัจจุบัน นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2456 รัฐบาลได้ยกเลิกการรักษาแบบแผนไทยออกจากระบบบริการสาธารณสุขของรัฐทำให้การแพทย์แผนไทยมีบทบาทต่อสังคมไทยน้อยลง เมื่อเทียบกับการแพทย์แผนปัจจุบัน การแพทย์แผนไทยถูกควบคุมไว้ภายใต้กฎเกณฑ์ของพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2460 โดยระบุว่า การประกอบโรคศิลปะแผนโบราณ (ไทย) หมายความว่า การประกอบโรคศิลปะ โดยอาศัยความรู้ จากตำราหรือการเรียนสืบต่อกันมา อันมิใช่การศึกษาตามหลักวิทยาศาสตร์ และได้จัดแบ่งการแพทย์แผนโบราณไทยออกเป็น 3 สาขา คือ **สาขาเวชกรรม สาขาเกศษกรรม และสาขาผดุงครรภ์** ให้มีการเรียนแบบสืบทอดความรู้แบบดั้งเดิมและสามารถยื่นสมัครสอบรับใบประกอบโรคศิลปะ จากกระทรวงสาธารณสุขได้ปีละ 1 ครั้ง ซึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2542 ได้ปรับปรุงพระราชบัญญัติควบคุม การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 และประกาศกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2544 พร้อมรายละเอียด พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะพ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 (สมพร ภูติยานันท์. 2546 : 36)

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการแพทย์แผนปัจจุบันเพียงอย่างเดียวไม่สามารถ แก้ปัญหาสุขภาพได้ทั้งหมด เนื่องจากเป็นระบบการแพทย์ที่มีราคาสูง ต้องพึ่งพิงเวชภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการแพทย์จากต่างประเทศ

ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่สำคัญที่ทำให้การแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถให้บริการ ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ดังนั้นการหันไปศึกษาภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพของการแพทย์พื้นบ้านอย่างลุ่มลึกในทุกมิติ เพื่อสิ่งที่ยังเหมาะสมกับยุคสมัยมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะในทัศนะของชาวบ้านนั้น การแพทย์พื้นบ้านไม่ได้แยกออกจากการแพทย์แผนปัจจุบัน อย่างเด็ดขาดแต่ดำรงอยู่อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้นการพัฒนาสาธารณสุขจึงควรพัฒนาการแพทย์ทุกระบบไปพร้อมกันแล้วให้ประชาชนเป็นผู้เลือกรูปแบบของการรักษาที่เหมาะสมด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ภาครัฐและองค์กรสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชน เริ่มให้ความสนใจ พยายามฟื้นฟูและพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านอย่างต่อเนื่องในขณะที่แต่ละภูมิภาคต่างมีมรดกการแพทย์ของตนที่แตกต่างกันตามระบบนิเวศและวัฒนธรรมของตน การละทิ้งภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้านมาเป็นเวลานานโดยการขาดการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากทำให้ความรู้ด้านนี้ไม่ได้รับการพัฒนาแล้วยังกำลังจะสูญหายไปจากสังคมไทย จึงจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องศึกษาวิจัยและพัฒนาฟื้นฟู ให้เป็นระบบที่ชัดเจนเหมือนระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน ภูมิปัญญาเกี่ยวกับด้านสุขภาพและด้านต่าง ๆ ถูกต่างชาติลอกเลียนและนำไปเผยแพร่เป็นของตนเอง เช่นภูมิปัญญาการนวดแผนไทย มีต้นแบบมาจากวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านภาพวาดลายเส้นบริเวณวิหารวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

องค์ความรู้การนวดของวัดโพธิ์มี 2 สาย คือ สายราชสำนัก เดิมใช้ในรั้ววังที่ปรับประยุกต์ท่าทางการนวดให้มีความสวยงามเรียบร้อย และใช้มีอนวดเท่านั้น อีกสายหนึ่งคือ การนวดแบบเชลยศึกดี ที่ปัจจุบันใช้ทั่วไปตามร้านนวด จะมี 5 ท่า คือ ท่านอนหงาย นอนตะแคงซ้าย-ขวา นั่ง และนอนคว่ำ ภูมิปัญญาการนวดแผนญี่ปุ่น ไม่มีต้นตำรับ การนวดเป็นของตนเอง แต่ประยุกต์จากการนวดแผนไทยต้นแบบวัดโพธิ์ โดยใช้หลักเสนสมมุติ หลักการสำคัญของการนวดเพื่อการตรวจดูอาการใช้การกดเพียงเบา ๆ ตรวจสอบดูว่า จุดใดมีความร้อน ตึง แข็งและกดเจ็บ เพื่อทำการบำบัดด้วยวิธีการชำระล้างบำบัดต่อไป การถ่ายทอดองค์ความรู้ของมูลนิธิ MOA ผู้ผ่านการอบรมต้องผ่านการทดสอบทั้ง 2 ส่วน และเน้นการนำความรู้ไปใช้ดูแลครอบครัวและผู้อื่นตามปณิธานของมูลนิธิฯ เพื่อการสร้างครอบครัวงดงาม เปี่ยมด้วยสุขภาพเกิดความไพบุลย์และความสันติ (พัชรี แยมศิริ, ทรงคุณ จันทจร และมาริสสา โกเศษโยธิน. 2553 : 82-92)

การดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้าน (Indigenous Self-Care) เป็นภูมิปัญญาที่มุ่งเน้น การดูแลสุขภาพให้สมดุลและสอดคล้องกับกฎทางสังคมวัฒนธรรมและกฎธรรมชาติ เป็นการดูแลสุขภาพในมิติทางกายทางจิตใจทางจิตวิญญาณและทางอารมณ์ให้อยู่ในสภาวะ กลมกลืนกับโลกรอบตัว และหากชีวิตละเมิดกฎทางธรรมชาติชีวิตจะเสียสมดุล อ่อนแอ และเจ็บป่วย การแพทย์พื้นบ้าน (Folk Medicine) เป็นระบบวัฒนธรรมในการดูแลสุขภาพแบบพื้นบ้านมีเอกลักษณ์เฉพาะวัฒนธรรม และมีการเรียนรู้ โดยอาศัยรากฐานประสบการณ์และรากฐานความเชื่อศาสนา

ระบบการแพทย์พื้นบ้านประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ หมอพื้นบ้าน ผู้ป่วย และบริบททางสังคมวัฒนธรรม เป็นการสะสมความสามารถเพื่อพึ่งตนเอง และเป็นที่พักของคนในชุมชนใกล้เคียง มิได้เป็นอาชีพหลักในการประกอบอาชีพ และหมอพื้นบ้านทั่วไปมีความรู้เชิงทฤษฎีการแพทย์แผนไทย หรือการแพทย์พื้นบ้านอย่างเป็นระบบค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่มีความชำนาญในการใช้ตำรับยาสมุนไพร ไม่กี่ตำรับ (1-10 ตำรับ) อย่างไรก็ตาม หมอพื้นบ้านบางคนที่สะสมความชำนาญมาอย่างยาวนานจะ มีความรู้เรื่องยาสมุนไพรหลายร้อยตัว และสามารถรักษาโรคได้หลายโรค มีตำรับยามาก และสามารถพลิกแพลงส่วนประกอบในตำรับยาได้ด้วย ปัจจุบันพบว่า องค์ความรู้ภูมิปัญญาส่วนใหญ่มักเป็นทักษะและประสบการณ์ที่สะสม อยู่กับหมอยาผู้นั้นเอง ไม่มีการขีดเขียนบันทึกเป็นตำรา สำหรับหมอพื้นบ้านที่สะสมความรู้ในรูปของ ตำราก็พบว่า ตำราเหล่านี้อยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการชำรุดเสียหาย หรือมีการชำรุดสูญหายไปแล้ว ส่วนใหญ่ยังไม่มีศิษย์หรือผู้สืบ

ทอดความรู้ต่อสภาพที่ดำรงอยู่ดังนี้บ่งบอกแนวโน้มที่น่าเป็นห่วงใน การสืบทอดความรู้ของหมอพื้นบ้าน และมีข้อสังเกตเกี่ยวกับสาเหตุที่เป็นอุปสรรคในการหาผู้มาสืบทอด ความรู้หมอยาพื้นบ้านที่ลดน้อยลง ดังนี้

1. ค่านิยมและแรงจูงใจที่คนจะสืบทอดความรู้หมอพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงไป แรงจูงใจเดิมที่สนใจศึกษา เพราะอยากเป็น อยากช่วยเหลือผู้อื่นและเห็นการรักษามาตั้งแต่ครอบครัว อาจไม่เพียงพอแล้วแรงจูงใจทาง เศรษฐกิจและการเลี้ยงชีพมีความสำคัญกว่า จะเห็นได้ว่ามีคนจำนวน มากสนใจเรียนและสอบใบประกอบโรค ศิลปะแผนไทย เพราะสามารถนำมาเป็นอาชีพเพื่อหารายได้ และได้รับการยอมรับจากทางราชการ ในขณะที่ หมอพื้นบ้านแม้ได้รับการยอมรับในชุมชน แต่อาจไม่สามารถประกอบเป็นอาชีพหลักได้และไม่ได้การยอมรับ จากทางราชการ

2. ข้อจำกัดเฉพาะในการคัดเลือกผู้สืบทอดความรู้ของหมอพื้นบ้านเอง แม้หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่บอกว่า ยินดีสืบทอดความรู้ให้แก่ใครก็ได้ที่สนใจ แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคน เป็นหมอได้ซึ่งหมอพื้นบ้านแต่ละคน มักจะมีหลักเกณฑ์เฉพาะกำหนดว่าผู้จะสามารถรับการถ่ายทอดความรู้จากตนเองควรมีลักษณะเป็นคนอย่างไร

3. ความรู้และทักษะประสบการณ์ ในการบำบัดรักษาของหมอพื้นบ้านอาจดูดีอยู่ประสิทธิภาพและ ชาติความเป็นระบบ ความรู้เหล่านี้อาจเสื่อมสภาพตามกาลเวลา กลายเป็นเทคนิควิทยาการที่ล้าสมัย

4. การลดลงของแหล่งวัตถุดิบสมุนไพร การรักษาของหมอพื้นบ้านต้องอาศัย วัตถุดิบสมุนไพรซึ่งได้มา จากป่าและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เมื่อพื้นที่ป่าและทรัพยากรธรรมชาติลดลง มีผลให้การรักษาของหมอ ยาพื้นบ้านยากลำบากมากขึ้นและมีประสิทธิภาพลดลง รวมถึงความสะดวกในการจัดหายาสสมุนไพรมา บำบัดรักษาผู้ป่วยก็จัดหามาบริการได้ยากลำบากขึ้น สถานภาพ บทบาท และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสุขภาพในสังคมไทย กระทรวงสาธารณสุข เริ่มส่งเสริมสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน หมอพื้นบ้านก็ ได้รับความสนใจมากขึ้นในฐานะบุคคลที่ใช้สมุนไพรเยียวยารักษาความเจ็บป่วย มีการส่งเสริมการใช้สมุนไพร ในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 กระทรวงสาธารณสุขได้มีนโยบาย ส่งเสริมการใช้ สมุนไพรและการแพทย์แผนไทย โดยเน้นการพัฒนาทางด้านสมุนไพร และให้ความสนใจกับสมุนไพร เพื่อ ส่งเสริมสุขภาพและรักษาอาการเบื้องต้น หมอพื้นบ้านที่มีความรู้ด้านยาสมุนไพรได้ เข้ามามีบทบาทในด้าน ความรู้เกี่ยวกับยาสมุนไพรอยู่บ้าง มีการส่งเสริมการใช้สมุนไพร โดยโครงการ สมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเอง ได้ สรุปลักษณะเด่นของระบบการแพทย์พื้นบ้าน ว่าเป็นระบบการแพทย์แบบองค์รวม (Holistic) ใช้การวินิจฉัย และการรักษาโรคอาศัยบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การรักษาได้ผลดีในกลุ่มอาการโรคที่ไม่ชัดเจน (Psychosomatic Disorders) ที่หมอและผู้ป่วยเชื่อว่า เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ส่วนใหญ่เป็นความ เจ็บป่วยที่แยกออกไม่ชัดเจนระหว่างอาการทางกายและอาการทางจิต มีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชน งานวิจัยของ ชูสิทธิ์ ขวัญชัยนนท์ และบุษบา ปนปิ่น (2540 : 1-145) ชาวบ้านและหมอพื้นบ้านมีพื้นฐานทาง สังคมวัฒนธรรมวิถีการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึง มีความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเจ็บป่วยเหมือนกัน อีกทั้ง รูปแบบและขั้นตอนการรักษา ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถเข้าใจได้โดยง่าย และที่สำคัญก็คือ ครอบครัวและ ญาติพี่น้องสามารถเข้ามารับรู้และมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการรักษา เสียค่าใช้จ่ายน้อย (รุ่งรังษี วิบูลชัย. 2545 : 1-128) ถึงแม้ว่าการแพทย์พื้นบ้านจะมีลักษณะเด่นที่มองความเจ็บป่วยแบบองค์รวมไม่ได้แยกกาย และจิตใจแยกจากกัน ไม่แยกปัจเจกบุคคลออกจากสังคมก็ตามแต่เมื่อพิจารณาในประเด็นของ ความน่าเชื่อถือ แล้วพบว่า การแพทย์พื้นบ้านมีข้อดีอย่างประการ ได้แก่

1. เป็นระบบการแพทย์ที่ขาดการบันทึก ขาดข้อมูลทางสถิติ ขาดข้อมูลที่ระบุถึง ความสำเร็จหรือความล้มเหลว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก

2. การวัดประสิทธิภาพการรักษาโดยพิจารณาจากความพึงพอใจ และความคาดหวังของผู้รับการรักษาแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่ได้เพราะความรู้สึกดังกล่าวเป็นเรื่องที่วัดได้ยาก ดังนั้นการวัดประสิทธิภาพของการแพทย์พื้นบ้านนอกจากจะพิจารณาจากมิติทางสังคม วัฒนธรรมแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีหลักฐานทางการแพทย์มาพิสูจน์ความเชื่อถือนั้นด้วย

อย่างไรก็ตาม การดำรงอยู่ของแพทย์พื้นบ้านมิได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้น แต่ทุกปัจจัยมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างมีกระบวนการ สภาพความนิยมในการรักษาแบบพื้นบ้าน โดยการใช้สมุนไพรของชุมชนในอำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าโดยทั่วไปประชาชนนิยมใช้สมุนไพรและการรักษาจากหมอพื้นบ้านน้อยกว่าการซื้อยาชุดและยาซอง ในหมู่บ้าน การซื้อยาแผนใหม่จากร้านค้าและการไปรับบริการจากสถานบริการของรัฐ ประชาชน จำนวนไม่มากที่ยังรักษากับหมอพื้นบ้านเป็นชาวบ้านส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องสมุนไพรและรู้จักหมอพื้นบ้าน ทั้งยังคงไปรักษากับหมอพื้นบ้านด้วยโรคพยาธิโรคทางเดินอาหาร โรคผิวหนัง และโรคทางเดิน ปัสสาวะ หมอพื้นบ้านที่ให้บริการส่วนใหญ่อายุมาก ทำการรักษาามากกว่า 10 ปีที่พบมากที่สุดคือ หมอยาต้ม ยาหม้อ ยาฝน และหมอเป่า โดยให้การรักษาชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกันเป็นหลัก (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. 2535 : 1-120)

บทบาทหมอพื้นบ้านในสังคมชนบทอีสาน พบว่าบทบาทหมอพื้นบ้านขึ้นอยู่กับระบบ ความเชื่อเกี่ยวกับสุขภาพและมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพในด้านการป้องกัน การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพของชาวบ้าน ที่มีความเชื่อเรื่องพลังของดวงดาว บทบาทของหมอตำรา หมอดู หมอเสี้ยเคราะห์ หากเป็นความเจ็บป่วยจากเชื้อโรค สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นบทบาทของ หมอยา หมอกระดูก หมอบีบเส้น หมอนวด หมอตำแย หากเจ็บป่วยด้วยอำนาจมนต์คาถา ก็เป็นบทบาทของหมอมนต์ หมอธรรม หากเจ็บป่วยเพราะกรรมผู้มีบทบาทคือพระสงฆ์ หากเจ็บป่วย ด้วยอำนาจผี เป็นบทบาทของหมอลำทรง หากเจ็บป่วยด้วยการผิดศีลคดโกง ผู้มีบทบาทคือผู้อาวุโส ในหมู่บ้านและหมอธรรมหมอเสี้ยเคราะห์ แต่อย่างไรก็ตามการเจ็บป่วยมักมีสาเหตุจากหลายสาเหตุ ดังนั้นหมอพื้นบ้านคนหนึ่งมักมีความรู้หลาย ๆ แบบในหลาย ๆ โรค (ปรีชา อุยตระกูลและคณะ. 2531 : 1-146)

ความชัดเจนในทฤษฎีหรือเหตุผลในการรักษา พบว่าหมอพื้นบ้านจำนวนมากที่ไม่ทราบ หรือไม่เข้าใจทฤษฎีความจำเป็น ไม่สามารถอธิบายการกระทำหรือสิ่งเกี่ยวข้องได้ เช่น หมอตำแย แก้ไข ไม่ทราบว่าทำไมต้องใส่ยาตำเป็นส่วนผสม ทราบแต่ว่าต้องใส่ลงไปเพราะมีการบันทึกต่อกันมาแต่โบราณ โดยไม่มีการหาเหตุผลประกอบ หรือเรียนรู้เพิ่มเติม เมื่อต่อวิชาแก่ผู้อื่นตกทอดลงไป ความรู้อาจตกหล่น ไม่ชัดเจน ขาดความน่าสนใจ ทำทนายต่อการเรียนรู้ ของคนรุ่นใหม่ที่จะมาศึกษา หรือปรับปรุง ทั้งตำรับตำราที่มีอยู่ในสภาพเดิมที่ทรงคุณค่าแต่ยากที่จะอ่านให้เข้าใจได้ ทำผู้สนใจในเรื่องนี้ไม่มากนักสำหรับการศึกษาลึกถึงตัวศาสตร์หรือปรัชญาแนวคิดของระบบการแพทย์ใน ภูมิภาคต่าง ๆ (มารศรี เขียมทรัพย์. 2535 : 1-87)

โดยรวบรวมตำราการแพทย์แผนไทยที่กองประกอบโรคศิลปะอนุญาตให้ใช้เป็นตำราอ้างอิงและสอบเพื่อรับใบประกอบโรคศิลปะจำนวน 5 เล่ม และในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ยังไม่พบว่ามี การสังคายนาตำราหรือดังกล่าว (เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ. 2544 : 1-11)

ข้อเสนอแนะและแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ประเด็นที่ควรพิจารณาในการดูแลรักษาสุขภาพว่า เรื่องของประชาชนชาวบ้านซึ่งเป็น อีกรูปแบบหนึ่งที่มุ่งไปที่คน การมองหาคนที่เป็นตัวแทนของภูมิปัญญาชาวบ้าน สะท้อนให้เห็นถึงว่า ชาวบ้านเขามีสติปัญญา มีภูมิปัญญาที่จะแก้ไขปัญหาได้

ด้วยวิธีที่แยกคายกว่าเราได้โดยวิธีที่เราจะต้องให้ความเคารพในภูมิปัญญาของเขา และฟื้นฟูศักดิ์ศรีของประชาชนชาวบ้านเหล่านั้นขึ้นมา การพยายามที่จะผสมผสานซึ่ง ปรากฏว่าเป็นรูปแบบหลายแบบด้วยกัน ผสมผสานการแพทย์แผนโบราณเข้ามาในระบบบริการสาธารณสุขสมัยใหม่ มีโครงการหลายโครงการที่ทำในปัจจุบันใช้ประโยชน์ จากหมอพื้นบ้าน ในระบบงานสาธารณสุขมูลฐาน ระดับนโยบายจึงควรมีเป้าหมายหลักที่จะพัฒนาการแพทย์พื้นบ้านมา เป็นทางเลือกให้ประชาชนใช้บริการตามความเหมาะสมกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดูแลกันเองได้ในระดับหนึ่ง ก่อนที่จะต้องเข้าไปแออัดยัดเยียดกันในสถานบริการของรัฐ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. 2535 : 1-44)

ความจำเป็นที่จะต้องประยุกต์ใช้ทฤษฎีการแพทย์พื้นบ้านในยุคโลกาภิวัตน์เพื่อเพิ่มทางเลือกในการดูแลรักษาสุขภาพ หากจำเป็นทางเลือกนี้จะมีขอบเขตและขีดความสามารถเพียงใด ข้อสำคัญจะสานรอยต่อของทางเลือกระหว่างการแพทย์พื้นบ้านกับการแพทย์แผนปัจจุบันได้อย่างไร การศึกษาศักยภาพและขีดความสามารถของประชาชนในการดูแลสุขภาพหมายรวมถึงการให้โอกาสใน การฟื้นฟูและปรับตัวให้ทันสมัยของภูมิปัญญาพื้นบ้านในปัจจุบันบนหลักการของการผลิตใหม่ (Improvisation and Renovation) เลือกสรรและพัฒนาบรณกรรมแห่งของชุมชนที่เหมาะสม (ยิ่งยง เทาประเสริฐ. 2546 : 1-67) การแพทย์พื้นบ้านและสมุนไพรเป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนาควบคู่กันไป หมอพื้นบ้านเป็นปัจจัยที่สำคัญมากปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการใช้สมุนไพร ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง พัฒนาและส่งเสริมทั้งหมอพื้นบ้านและสมุนไพรควบคู่กันไป การพัฒนาหรือส่งเสริมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยละทิ้งอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมไม่ได้อย่างแน่นอนและไม่ประสบผลสำเร็จ (เสาวภา พรศิริพงษ์. 2538 : 25-43)

2.9 ความรู้เรื่องยาสมุนไพร

ความรู้เรื่องยาสมุนไพรถือเป็นองค์ความรู้ที่เก่าแก่สำหรับมนุษย์ในวงการวิทยาศาสตร์เชื่อว่าการที่มนุษย์รู้จักนำสมุนไพรชนิดต่าง ๆ มาใช้ในการรักษาโรคได้นั้น น่าจะเกิดจากการเรียนรู้จากพฤติกรรมของสัตว์ การบอกเล่าต่อ ๆ กันมาหรือเกิดจากการทดลอง และสั่งสมประสบการณ์มาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยโบราณ เนื่องจากสมุนไพรมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับชีวิตมนุษย์มาตั้งแต่สมัยที่มนุษย์ยังดำรงชีวิตด้วยการหาของป่าล่าสัตว์ มนุษย์มีวิวัฒนาการในการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ จึงรู้จักนำสมุนไพรมาใช้เป็นอาหาร เชื้อเพลิง เครื่องนุ่งห่ม และส่วนหนึ่งก็ใช้ เป็นยารักษาโรค รูปแบบการใช้สมุนไพรก็จะมี ความแตกต่างกันตามความ หลากหลายของเผ่าพันธุ์มนุษย์ และความหลากหลายทางชีวภาพและ สิ่งแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น (ศูนย์พัฒนาตำราการแพทย์แผนไทย มูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา. เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ, บรรณาธิการ. 2548 : 14-15)

สมุนไพร หมายถึง ยาที่ได้จากพฤกษศาสตร์ สัตว์ หรือแร่ธาตุ ซึ่งมีได้ผสมหรือปรุงหรือแปรสภาพ (ตามความหมายของยาสมุนไพรในพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510) สมุนไพรสำหรับงานสาธารณสุขมูลฐานส่วนใหญ่เป็นต้นไม้ ซึ่งต้นไม้นี้จะมีส่วนประกอบสำคัญอยู่ 5 ส่วนคือราก ลำต้น ใบ ดอก และผล ส่วนของพืชเหล่านี้ต่างมีรูปร่างลักษณะโครงสร้างและบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป เช่นเดียวกับร่างกายมนุษย์ที่มีอวัยวะแตกต่างกันและต่างก็ทำหน้าที่ไม่เหมือนกันข้อสำคัญในการนำยาสมุนไพรมาใช้ก็ต้องคำนึงถึงหลักการให้ถูกต้องด้วยคือ

1. ใช้ให้ถูกต้อง สมุนไพรที่มีชื่อพ้องหรือซ้ำกันมาก และบางท้องถิ่นก็เรียกไม่เหมือนกัน จึงต้องรู้จักสมุนไพร และใช้ให้ถูกต้อง

2. ใช้ให้ลูกส่วนต้นสมุนไพรมั่วว่าจะเป็น ราก ใบ ดอก เปลือก ผล เมล็ดจะไม่ฤทธิ์ไม่เท่ากัน บางที่ผลแก่-ผลอ่อน จะมีฤทธิ์แตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องรู้ว่าส่วนใดใช้เป็นยาได้
3. ใช้ให้ลูกขนาด สมุนไพรรักษาใช้น้อยไปก็รักษาไม่ได้ผล แต่ถ้ามากไปอาจเป็นอันตรายหรือเกิดพิษต่อร่างกายได้
4. ใช้ให้ลูกวิธี สมุนไพบบางชนิดต้องใช้สด บางชนิดต้องปนกับเหล้า บางชนิดใช้ต้ม จะต้องรู้จักวิธีใช้ให้ถูกต้อง
5. ใช้ให้ลูกกับโรค เช่น ท้องผูกต้องใช้ยาระบาย ถ้าใช้ยาที่มีฤทธิ์ฝาดสมานจะทำให้ท้องผูกยิ่งขึ้น

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชนชาวบ้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชนชาวบ้าน

1. นุชนาด ทับครุฑ, ศุภพิชญาน์ บุญเกื้อ, อรอนงค์ อาภา (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังเพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จ”พบว่า 1) ผู้แทนวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังมีระดับการใช้จ่ายภายในองค์กร ใช้จ่ายภายนอกองค์กร และความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังอยู่ในระดับมาก 2) ใช้จ่ายที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรัง ได้แก่ ใช้จ่ายภายในองค์กรโดยรวม อายุของกิจการ ใช้จ่ายภายนอกองค์กรโดยรวม อายุ เทคโนโลยี การใช้เงินทุนส่วนตัว ใช้จ่ายด้านโครงสร้าง ใช้จ่ายด้านภาระงาน ใช้จ่ายด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรัง

2. นงคราญ กาญจนประเสริฐและคณะ (2547) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการ แบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาอาชีพเชิงวิสาหกิจชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลมะตูม” เป็นการ ศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารจัดการแบบบูรณาการ ระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาอาชีพ ให้กับประชาชนในท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประชุมสร้างความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยและพหุภาคีที่เกี่ยวข้อง การจัดเวทีประชาคม สัมภาษณ์เพื่อรับทราบปัญหา และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของชุมชนมีทุน ภูมิปัญญา ทรัพยากรท้องถิ่นที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา ประชาชนมีความต้องการที่จะพัฒนาอาชีพเสริม ได้แก่แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร หัตถกรรมพื้นบ้าน ปศุชีพการเกษตร และการประมงน้ำจืด การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งควรปรับปรุงความร่วมมือของบุคลากรในองค์กร การมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ เป็นต้น แนวทางการพัฒนา คือ การยึดหลักธรรมาภิบาล ปรับกระบวนการ ทิศของบุคลากรและประชาชน ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการทำงานและร่วมมือกันพัฒนาในทิศทางเดียวกับการพัฒนาของจังหวัด

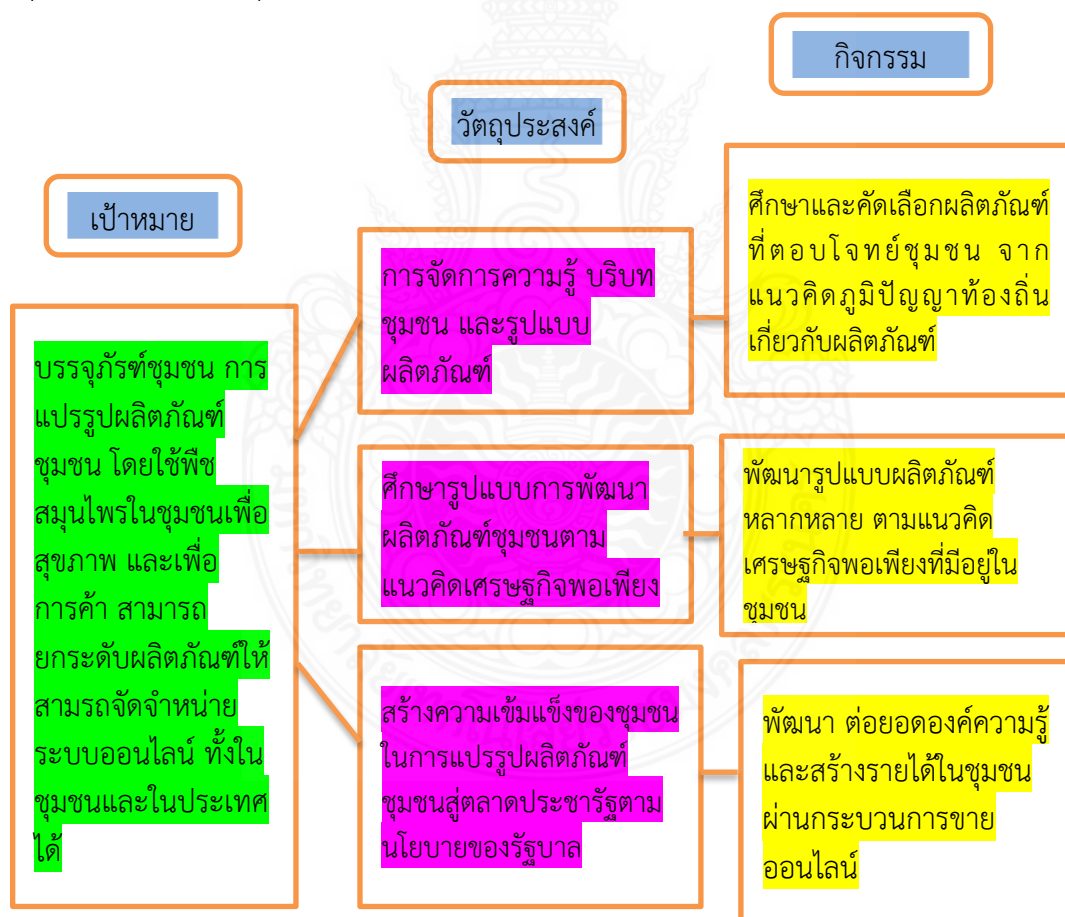
3. กนกพร นิมพลี (2555) ศึกษาแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุและการกระทำทั้งหลาย และอีกลักษณะหนึ่งที่เป็นนามธรรม คือ ความรู้ความสามารถ ความเชื่อ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหารวมทั้งการสร้างความสุขสงบให้กับชีวิตมนุษย์ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะถูกนำไปพัฒนาท้องถิ่น หรือสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้ในการยกระดับองค์ความรู้และความสามารถมาสู่การพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน โดยลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 5 ประการ คือ 1.มีวัฒนธรรมเป็นฐาน 2.มีลักษณะผสมผสาน 3.มีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ 4.เน้นการปฏิบัติที่ถูกต้องของธรรมเนียมและพฤติกรรมมนุษย์และ 5.เน้นพฤติกรรมกลุ่ม

ของหน่วยงานสังคมและสถาบันสังคม หรือสรุปว่าภูมิปัญญาเป็นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทั้ง 5 คุณลักษณะนี้ผู้ประกอบการวิสาหกิจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในแต่ละสถานการณ์ภายใต้บริบทของแต่ละพื้นที่นั้น ๆ รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน หัตถกรรมเครื่องจักสาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้และเงื่อนไขที่มีผลต่อการจัดการความรู้ซึ่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์จากบรรพบุรุษสืบทอดกันมา ส่วนเงื่อนไขของความสำคัญ ได้แก่ความรู้ด้านการจัดการความรู้วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำและโครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งสิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย คือการพึ่งตนเองของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2.11 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป้าหมายมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยส่งเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินงานทางด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่อยอดเชิงพาณิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองชุมชนเข้มแข็งได้ในที่สุด การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.3 แสดงเป้าหมายและกรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของการจัดการความรู้รูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร และศึกษารูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งคณะผู้วิจัยมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอผลการวิจัย

3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

3.1.1. ประชากรในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้สนใจทั่วไปด้านวิสาหกิจชุมชน และผู้สนใจด้านสมุนไพรเป็นต้นในอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ปี พ.ศ. 2564

3.1.2. กลุ่มตัวอย่าง

1) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณโดยอาศัยสูตรของ Taro Yamane ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างมีประมาณ 110 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยคิดเทียบสัดส่วน

สำหรับขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อน เป็น 0.5 โดยมีสูตรดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = คือ จำนวนหน่วยประชากร

e = คือ ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้

2) การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อพิจารณาจำนวนแบบสอบถามที่จะส่งให้กับกลุ่มตัวอย่าง ตามจำนวนประชากรที่ศึกษาพบว่าแบบสอบถามที่ส่งจริงจำนวน 110 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.81 ของจำนวนประชากรที่กำหนดในเขตอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนแบบสอบถามที่ส่งทั้งหมด 110 ฉบับ/คน

3.1.3.1 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาทบทวนสาระสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ โดยเนื้อหาดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ชุมชน วิสาหกิจชุมชน การวิจัยแบบมีส่วนร่วม และศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ที่มาจากการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ พื้นที่อำเภอกระทุ่มแบน ในจังหวัดสมุทรสาคร

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-information) จากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 5 คน ได้แก่ คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน สมาชิกวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาครเท่านั้น

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นการหาข้อมูลทั่วไปของกรรมการวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้โดยการสุ่มแบบบังเอิญและเจาะจง โดยบันทึกไว้ในแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดข้อเสนอแนะอื่นๆ

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามดังนี้

ระดับความต้องการ	คะแนน
ต้องการมากที่สุด	5
ต้องการมาก	4
ต้องการปานกลาง	3
ต้องการน้อย	2
ต้องการน้อยที่สุด	1

3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ศึกษาหลักการทฤษฎีเกี่ยวกับการสืบค้นสารสนเทศ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2. สร้างเครื่องมือ โดยการศึกษาลักษณะการสร้างแบบสอบถาม แล้วกำหนดประเด็นของคำถามด้วยการจัดเก็บหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ตรวจสอบแบบสอบถามเบื้องต้น

2. เรียบเรียงแบบสอบถามความต้องการของผู้ประกอบการวิชาชีพต่าง ๆ ต่อหลักการการให้บริการวิชาการ

3. นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างเนื้อหา กับแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามมีค่าอยู่ที่ 0.00-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามดังกล่าวไปปรับปรุงแก้ไข ซึ่งข้อคำถามที่ตัดออกและเปลี่ยนข้อคำถาม โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. รศ.ดร.วันชัย ปานจันทร์ อาจารย์ประจำคณะการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2. รศ.ดร.ไชยวัฒน์ เผือกคง อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะไปทดลองใช้กับประชาชนในเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน

5. นำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนนเพื่อหาคุณภาพเครื่องมือครั้งนี้ วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) (Cronbach. 1990 : 202-204) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.956

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นมีความสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

1. ผู้วิจัยนัดประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่อำเภอกระทุ่มแบนเพื่อสร้างความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม จำนวน 110 ฉบับ ไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยในส่วนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง หากกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถอยู่ที่บ้าน ผู้วิจัยจะอำนวยความสะดวกโดยการฝากแบบสอบถามให้กับผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานวิสาหกิจชุมชน และบุคคลสมาชิกเครือข่ายวิจัยภาคกลาง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมทั้งหมดผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เป็นภาพรวมของการจัดการความรู้รูปแบบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน สมุทรสาคร และผู้วิจัยนำผลการศึกษามาเขียนรายงานวิจัยต่อไป

3.6 การนำเสนอผลการวิจัย

ในการเสนอผลการวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อตามลำดับดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา มูลเหตุ และแรงจูงใจในการศึกษา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน งานวิจัย และเอกสาร วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง และเป้าหมายและกรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล

กระบวนการผลักดันผลงานออกสู่การใช้ประโยชน์ (แนวทางที่จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์)

จากผลงานวิจัยสามารถขยายผลการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ และมีช่องทางการจัดจำหน่ายมากขึ้น เป็นที่ต้องการของตลาด สร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ตลาดประชารัฐตามนโยบายของรัฐบาล และสามารถจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ตลอดจนขยายผลไปยังภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยทำการแจกแบบสอบถามเพื่อสำรวจประชาชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ดำเนินการตามลำดับ ต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน
4. แนวทางการจัดการความรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยี

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประชาชนในอำเภอกระทุ่มแบน สมุทรสาคร สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 ข้อมูลคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 110 ชุด ได้รับการตอบกลับมา 90 ชุด คิดเป็นร้อยละ 81.81 และได้คัดเลือกแบบสอบถามและแบบสอบถามส่งผ่านกูเกิ้ลฟอร์ม (Google ฟอร์ม) ที่มีความสมบูรณ์สามารถใช้ในการประมวลผลทั้งสิ้น 90 ชุด

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลโดยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้

1.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความสะดวกในการสะดวกในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และเพื่อให้สื่อความหมายได้เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยขอเสนอสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนประชาชนในกลุ่มตัวอย่าง
n	แทน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
Mean ($\bar{x}$)	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ผู้วิจัยเสนอข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามดังนี้

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลจากแบบสำรวจความต้องการการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ จากแบบสำรวจข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เพศ จากข้อมูลที่สำรวจเกี่ยวกับเพศของผู้ตอบทั้งหมด พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวม มีผู้ตอบเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยที่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิงมีจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 61.11 รองลงมา เป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายมีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 38.89 (ดังแสดงตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

(N=90คน)

เพศ	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
ชาย	35	38.89
หญิง	55	61.11
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

อายุ จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 54.45 รองลงมาคือเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปีมีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 21.11 และผู้ที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 และอายุต่ำกว่า30 ปี อีกจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.78 และจำนวน 5 คนเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

(N=90คน)

อายุ	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
ต่ำกว่า30 ปี	7	7.78
31-40 ปี	5	5.55
41-50ปี	10	11.11
51-60ปี	19	21.11
มากกว่า 60 ปี	49	54.45
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

การศึกษา จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 43.34 รองลงมาคือเป็นผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 34.44 และผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการศึกษา

(N=90คน)

การศึกษา	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
ต่ำกว่าปริญญาตรี	31	34.44
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	39	43.34
สูงกว่าปริญญาตรี	9	10.00
Missing	11	12.22
รวม	90	100.0

หมายเหตุ : มีผู้ไม่ตอบ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.22

ที่มา : ผู้เขียน

อาชีพ จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการอาชีพ ตำแหน่งอื่น ๆ อาทิ แม่บ้าน มากที่สุด มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 25.56 รองลงมาคือตำแหน่งอื่น ๆ อาชีวะธุรกิจส่วนตัว มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 21.11 พนักงานเอกชน มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.78 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพผู้ประกอบการ

(N=90คน)

อาชีพหลัก	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
รับจ้างทั่วไป	20	22.22
ค้าขาย	19	21.11
พนักงานเอกชน	7	7.78
อื่น ๆ แม่บ้าน	23	25.56
อื่น ๆ ธุรกิจส่วนตัว	21	23.33
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

สถานภาพ จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสมากที่สุด มีจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคือผู้ที่มีสถานภาพโสด มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และผู้ที่มีสถานภาพเป็นหม้าย มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 14.44 และผู้ที่มีสถานภาพหย่าร้าง มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.56 ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ

(N=90คน)

สถานภาพ	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
โสด	27	30.00
สมรส	45	50.00
หย่าร้าง	5	5.56
หม้าย	13	14.44
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน จากกลุ่มตัวอย่างรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 41.11 รองลงมาคือผู้มีรายได้ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67 และผู้มีรายได้ระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 และมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 เป็นผู้มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ตามลำดับ (ดังแสดงในตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 แสดงร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพผู้ประกอบการ

(N=90คน)

รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
1) ต่ำกว่า 10,000 บาท	9	10.00
2) 10,001 - 20,000 บาท	20	22.22
3) 20,001 - 30,000	24	26.67
4) มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป	37	41.11
รวม	90	100.0

ที่มา : ผู้เขียน

รายงานวิจัย การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	
ภาพที่ 4.1 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชนวิสาหกิจบ้านหัดขวัญวัลย์ฟาร์ม ที่มา : https://thasao-smk.go.th/public/list/data/detail . วันสืบค้น 10 มีนาคม 2565.	

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviewing) กับผู้ที่เกี่ยวข้องรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์

ตอนที่ 2 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพราะการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบ ข้อมูลในด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1 พื้นที่ศึกษา: อำเภอกระทุ่มแบน สมุทรสาคร

ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอกระทุ่มแบนเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาครมีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงเรียงตามเข็มนาฬิกา ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอสามพราน (จังหวัดนครปฐม)
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตหนองแขมและเขตบางบอน (กรุงเทพมหานคร)
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเมืองสมุทรสาคร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านแพ้ว

แผนที่ที่ 1 : แสดงที่ตั้งอำเภอกระทุ่มแบน

ที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/วันสืบค้น> 11 มีนาคม 2565

ประวัติความเป็นมา

อำเภอกระทุ่มแบนตั้งอยู่ริมคลองภาษีเจริญ ตามประวัติศาสตร์อำเภอกระทุ่มแบนได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองหัวเมือง ร.ศ. 116 ตรงกับปี พ.ศ. 2440 ประกอบด้วยตำบลต่าง ๆ รวม 7 ตำบล ดังนี้

1. ตำบลตลาดกระทุ่มแบน
2. ตำบลปลายคลองกระทุ่มแบน (ปัจจุบันเรียกว่าตำบลแคราย)
3. ตำบลคลองกระทุ่ม (ปัจจุบันเรียกว่าตำบลคลองมะเดื่อ)
4. ตำบลดอนไก่ดี
5. ตำบลท่าเสา
6. ตำบลหนองแขม (ปัจจุบันเรียกว่าตำบลสวนหลวง)
7. ตำบลดำเนินสะดวก (ปัจจุบันนี้ขึ้นกับอำเภอบ้านแพ้ว และ เรียกว่าตำบลสวนส้ม)

ทั้ง 7 ตำบล ได้จัดตั้งขึ้นเป็นอำเภอกระทุ่มแบนขึ้นตรงต่อเมืองสมุทรสาคร ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2445 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เปลี่ยนคำว่า "เมือง" เป็น "จังหวัด" ทั่วทุกแห่งในราชอาณาจักร ขึ้นตรงต่อมณฑลนครชัยศรี

ในปี พ.ศ. 2469 ทางราชการได้มีคำสั่งโอนตำบลดำเนินสะดวกไปขึ้นกับอำเภอบ้านแพ้ว ซึ่งตั้งขึ้นใหม่ในจังหวัดสมุทรสาคร และในปีเดียวกันนี้ได้มีคำสั่งโอนตำบลท่าไม้ ตำบลบางยาง ตำบลชูกิ่ง (หนองนกไข่) ตำบลอ้อมน้อย รวม 4 ตำบล ซึ่งอยู่ในความปกครองของอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มาขึ้นกับอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

ในปี พ.ศ. 2483 ได้ยกฐานะพื้นที่ของตำบลกระทุ่มแบนหรือตำบลตลาดกระทุ่มแบนในปัจจุบันขึ้นเป็นเทศบาลตำบลกระทุ่มแบน ("พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลตำบลกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร พุทธศักราช 2483" (PDF). ราชกิจจานุเบกษา. 57 (0 ก): 549–553. 15 ตุลาคม 2483.)

ในปี พ.ศ. 2486 สมัยพลโท หลวงพรหมโยธี ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จังหวัดสมุทรสาครได้ถูกยุบรวมกับจังหวัดธนบุรี ซึ่งมีผลให้อเภอกระทุ่มแบนขึ้นกับจังหวัดธนบุรีไปด้วย ในระยะนั้นรัฐบาลมีนโยบายจัดตั้งปลัดตำบล จึงได้ยุบตำบลดังต่อไปนี้

1. ตำบลดอนไถ่ดีกับตำบลท่าเสา เรียกว่าตำบลท่าเสา
2. ตำบลแครายกับตำบลสวนหลวง เรียกว่าตำบลสวนหลวง
3. ตำบลอื่น ๆ ยังคงสถานะเดิม

ในปี พ.ศ. 2489 ได้ประกาศยกฐานะจังหวัดสมุทรสาครขึ้นใหม่ ซึ่งอำเภอกระทุ่มแบนก็ได้กลับเข้ามาอยู่ในการปกครองของจังหวัดสมุทรสาครพร้อมทั้งได้มีการประกาศแยกตำบลที่รวมกันข้างต้นเป็นตำบลเหมือนเดิมที่เป็นอยู่ก่อน ("พระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครนายก พุทธศักราช 2489" ราชกิจจานุเบกษา. 63 (29 ก): 315-317. 9 พฤษภาคม 2489)

ในปี พ.ศ. 2504 เปลี่ยนชื่อจากตำบลหนองแขม เป็น ตำบลสวนหลวง

ในปี พ.ศ. 2510 ได้ยกฐานะพื้นที่ของตำบลอ้อมน้อย ขึ้นเป็น สุขาภิบาลอ้อมน้อย ("ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง จัดตั้งสุขาภิบาลอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร" ราชกิจจานุเบกษา. 84 (พิเศษ 51 ง) : 1-2. 5 มิถุนายน 2510.)

ในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 เกิดการนัดหยุดงานของกรรมกรหญิงโรงงานกระเบื้องเคลือบวัฒนา วินิลโคม อำเภอกระทุ่มแบน ฝ่ายนายจ้างใช้อันธพาลเข้าคุมครองโรงงาน เกิดการปะทะกับฝ่ายกรรมกร เป็นเหตุให้ น.ส.สำราญ คำกลั่น กรรมกรหญิงอายุ 15 ปี ถูกยิงเสียชีวิต ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่เกิดความรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตในการนัดหยุดงาน

ในปี พ.ศ. 2537 ได้ยกฐานะพื้นที่ของสุขาภิบาลอ้อมน้อย ขึ้นเป็น เทศบาลตำบลอ้อมน้อย ("พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลตำบลอ้อมน้อย" ราชกิจจานุเบกษา. 111 (12 ก): 18-20. 1 เมษายน 2537.)

ในปี พ.ศ. 2538 ได้ยกฐานะจากเทศบาลตำบลกระทุ่มแบน เป็น เทศบาลเมืองกระทุ่มแบน ("พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร พ.ศ. 2538" . ราชกิจจานุเบกษา. 112 (40 ก): 62-65. 24 กันยายน 2538.)

ในปี พ.ศ. 2545 ได้ยกฐานะจากเทศบาลตำบลอ้อมน้อย เป็น เทศบาลเมืองอ้อมน้อย ("พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองอ้อมน้อย". ราชกิจจานุเบกษา. 119 (93 ก): 1-3. 20 กันยายน 2545.)

เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2551 ได้ยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหลวง เป็นเทศบาลตำบลสวนหลวง

เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2553 ได้ยกฐานะจาก เทศบาลเมืองอ้อมน้อย เป็น เทศบาลนครอ้อมน้อย ("ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องเปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลเมืองอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นเทศบาลนครอ้อมน้อย". ราชกิจจานุเบกษา. 127 (พิเศษ 149 ง): 45. 27 ธันวาคม 2553.)

เขตการปกครอง

อำเภอกระทุ่มแบนแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 ตำบล 76 หมู่บ้าน ได้แก่

1	ตลาดกระทุ่มแบน (Talat Krathum Baen)
2	อ้อมน้อย (Om Noi)
3	ท่าไม้ (Tha Mai)
4	สวนหลวง (Suan Luang)
5	บางยาง (Bang Yang)
6	คลองมะเดื่อ (Khlung Maduea)
7	หนองนกไข่ (Nong Nok Khai)
8	ดอนไก่ดี (Don Kai Di)
9	แคราย (Khae Rai)
10	ท่าเสา (Tha Sao)

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอกระทุ่มแบนประกอบด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 10 แห่ง ได้แก่

เทศบาลนครอ้อมน้อย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลอ้อมน้อยทั้งตำบล

เทศบาลเมืองกระทุ่มแบน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตลาดกระทุ่มแบนทั้งตำบล

เทศบาลเมืองคลองมะเดื่อ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองมะเดื่อทั้งตำบล

เทศบาลตำบลสวนหลวง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสวนหลวงทั้งตำบล

เทศบาลตำบลดอนไก่ดี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลดอนไก่ดีทั้งตำบล

เทศบาลตำบลแคราย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแครายทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าไม้ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าไม้ทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลบางยาง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางยางทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนกไข่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองนกไข่ทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าเสาทั้งตำบล

รายงานวิจัย การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	
แผนที่ ที่ 2 : แผนที่จังหวัดสมุทรสาคร เน้นอำเภอกระทุ่มแบน ที่มา : https://th.wikipedia.org/wiki/ 17 มีนาคม 2565.	

2.2 ข้อมูลด้านการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหลากหลายการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามคำขวัญของอำเภอกระทุ่มแบน สมุทรสาคร ดังนี้ “ทำเงินไหลผ่าน โรงงานมากมี ของดีเบญจรงค์ ดงกล้วยไม้งาม”

แหล่งเรียนรู้บ้านสวนอินทร์ ตำบลกระทุ่มแบน อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีการอยู่ร่วมกับธรรมชาติแบบพอเพียงของคนๆ หนึ่งที่ออกแรงด้วยความรัก แล้วสามารถดูแลพื้นที่ 8 ไร่และพืชพรรณธรรมชาติรอบบ้านของตัวเองได้อย่างมีความสุข มีกินจากทรัพยากรที่มีอยู่รอบตัว มีขายจากผลผลิตที่ออกผลงอกงามกินคนเดียวไม่มีวันหมด

ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ค่ายกำแพงเพชรอัครโยธิน

เป็นศูนย์การเรียนรู้ ก่อตั้งประมาณ 10 โดยมีผู้บังคับหน่วยค่ายกำแพงเพชรอัครโยธิน เป็นผู้ดูแลสามารถเข้าเยี่ยมชมได้ เป็นทางเลือกให้ผู้สนใจเข้าศึกษาหาความรู้นำไปปฏิบัติพัฒนา ต่อยอดเพื่อดำรงชีวิตแบบพอเพียง ในศูนย์จะมีพืชสมุนไพร สามารถเรียนรู้เพื่อนำมาแปรรูป พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน สามารถเข้าเยี่ยมชมได้

<p>รายงานวิจัย</p> <p>การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	
	<p>คณะศิลปศาสตร์</p> <p>มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร</p>
	
<p>ภาพที่ 4.2 : ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชนเบญจรงค์</p> <p>ที่มา : https://thasao-smk.go.th/public/ วันสืบค้น 1 เมษายน 2565.</p>	

2.3 ข้อมูลด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

อำเภอกระทุ่มแบน สมุทรสาคร มีผลิตผลทางการเกษตรมากมาย ทั้งพืชผัก ผลไม้ โดยได้ทำการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า เช่น

- ผลิตภัณฑ์ชุมชนบ๊ะจ่างเจี๊ยก

- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไพร่ชุมชนตำบลสวนหลวง
- บ้านสมุนไพรชัยมงคล อำเภอกระทุ่มแบน
- แหล่งเรียนรู้สมุนไพรอำเภอกระทุ่มแบน สมุทรสาคร เป็นต้น

รายงานวิจัย การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	
ภาพที่ 4.3 : ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชนบ๊ะจ่างเจี๊ยก ที่มา : https://thasao-smk.go.th/public/ วันสืบค้น 1 เมษายน 2565.	

3. แนวทางการจัดการความรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่การนำไปใช้ในพื้นที่

แนวทางการขยายผลการวิจัยสู่การนำไปใช้ของชุมชน จำเป็นต้องสร้างการยอมรับในองค์ความรู้ของงานวิจัยเพื่อให้ เกิดการนำนวัตกรรมนั้น ๆ ไปใช้ โดยต้องปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยการให้ชุมชนได้เข้าร่วมเรียนรู้ปฏิบัติ และทดลองจนเห็นผลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้จากทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมข้างต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางในการสร้าง การยอมรับนวัตกรรมให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้ ดังนี้

1) การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เพื่อเป็นข้อต่อให้เกิดการส่งผ่านองค์ความรู้และนวัตกรรมจากงานวิจัยจากนักวิจัยสู่ชุมชน โดยการสนับสนุนและสร้างการมีส่วนร่วมในนวัตกรรมให้กับกลุ่ม Early Adopters ที่เป็นกลุ่มนักคิด ผู้นำในสังคม โดยการส่งผ่านจากกลุ่ม

Innovators ด้วยการสร้าง Change Agent ซึ่งถือว่ามีสำคัญเป็นอย่างมากในฐานะที่เป็นข้อต่อของความเชื่อมโยง (linkage) ระหว่างผู้พัฒนานวัตกรรมกับกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

2) การพัฒนาระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อให้เป็นผู้ช่วยแนะนำ ให้คำปรึกษาหารือ และช่วยสนับสนุน การใช้นวัตกรรม เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดจากประสบการณ์ตรงของผู้ที่มีประสบการณ์ในการเรียนรู้ และการนำนวัตกรรมนั้นมาใช้ไปยังผู้ที่ไม่เคยสัมผัสหรือมีประสบการณ์กับนวัตกรรม นั้น ๆ นอกจากนี้ระบบพี่เลี้ยงยังทำให้ ผู้ที่จะทดลองใช้นวัตกรรมไม่รู้สึกลำบากใจ ทำให้สามารถป้องกันการล้มเลิกการทดลองใช้นวัตกรรมกลางคันได้ ซึ่งเป็นภาวะที่พบได้มากในการถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรม

3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และการสาธิต เพื่อขยายหรือเพิ่มจำนวนผู้ยอมรับนวัตกรรม โดยศูนย์การเรียนรู้และการสาธิต รวมทั้งเครือข่ายความร่วมมือนี้จะสามารถกระตุ้นให้กลุ่ม Early Majority และ Late Majority ซึ่งมีจำนวนรวมกันถึงเกือบร้อยละ 70 ให้สามารถได้รับความรู้ ความเข้าใจ และการ บอกต่อเกี่ยวกับนวัตกรรมได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็วมากขึ้น ทั้งในระดับการฟัง การเห็น และการได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะก่อให้เกิดการขยายตัวของการยอมรับนวัตกรรมได้กว้างขวางมากขึ้น

4) การใช้กลยุทธ์การสื่อสาร การยอมรับนวัตกรรมในรูปแบบตัวบุคคล (face to face) เป็นเทคนิคในการสื่อสารที่เน้นการส่งผ่านความคิดแบบปากต่อปาก จากคนกลุ่มเดียวกันและมีความเป็นกันเอง ซึ่งย่อมสร้าง ความเข้าใจและใจบนพื้นฐานของการรับรู้สภาพสังคม วัฒนธรรม และวิถีประชากร่วมกันได้ ดังนี้

- การจัดเวที knowledge sharing เพื่อให้สมาชิกในชุมชนที่ได้ทดลองใช้นวัตกรรมแล้ว ได้มีโอกาสบอกเล่าประสบการณ์ร่วมกับผู้พัฒนานวัตกรรมสู่ชุมชน เพื่อการขยายผลต่อไป

- การใช้การสื่อสารแบบตัวบุคคลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับการสื่อสารแบบตัวบุคคล (face to face) แต่มีจุดเด่นที่สามารถส่งต่อข้อมูลสำคัญหรือรูปภาพต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสามารถสะท้อนถึงข้อเท็จจริงได้ดีกว่าคำ พูดหรือตัวหนังสือ

5) การกำหนดเนื้อหาสาระของสื่อสารนวัตกรรม ที่สามารถชี้ให้เห็นถึงความโดดเด่นของนวัตกรรมใน 5 มิติ อันเป็นการสร้างความรู้และโน้มน้าวให้เกิดการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม ดังต่อไปนี้

- มิติด้านคุณค่าและประโยชน์ของนวัตกรรม โดยการนำเสนอเปรียบเทียบกับวิธีการแบบเดิม หรือแบบอื่นที่ผู้รับนวัตกรรมมีความคุ้นเคยอยู่ โดยเฉพาะในแง่ของต้นทุน กำไร ที่เกิดขึ้นจากการนำ นวัตกรรมนั้นไปใช้

- มิติด้านความสอดคล้องเชื่อมโยง ความไปด้วยกันได้ระหว่างนวัตกรรมกับวิถีเกษตรและวัฒนธรรมของพื้นที่โดยมุ่งเน้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงการสนับสนุนต่อการใช้นวัตกรรมจากลักษณะทางสังคมและ วัฒนธรรม

- มิติด้านความง่ายและไม่ซับซ้อนของการนำ นวัตกรรมไปใช้ โดยชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในการนำ นวัตกรรมและองค์ความรู้จากงานวิจัยไปใช้ในการทำเกษตรกรรมในชีวิตประจำวัน

- มิติด้านความสามารถในการนำ ไปทดลองใช้ได้ โดยมีความคุ้มค่าในแง่เศรษฐศาสตร์ และหากมีการเลิกใช้นวัตกรรมดังกล่าวในอนาคต จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ

- มิติด้านความสามารถในการสังเกตผลที่เกิดขึ้นได้ โดยเน้นการแนะนำให้ผู้รับนวัตกรรมสังเกตถึงผลที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมจากการนำนวัตกรรมนั้นไปใช้

6) การจัดการเผยแพร่ นวัตกรรม เพื่อวิเคราะห์ผลการนำ นวัตกรรมและองค์ความรู้จากงานวิจัยไปใช้ ผ่านการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ผลที่ได้รับ และแนวทางการขยายผลสู่กลุ่มเป้าหมายที่มากขึ้น

<p>รายงานวิจัย</p> <p>การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน</p>	
	<p>คณะศิลปศาสตร์</p> <p>มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร</p>
	
<p>ภาพที่ 4.4 : ภูมิปัญญาท้องถิ่นการเลี้ยงไส้เดือนดินเพื่อทำปุ๋ยหมักมูลไส้เดือน</p> <p>ที่มา : วันสืบค้น 1 เมษายน 2565.</p>	

4. สรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการวิจัยดังนี้

1. ปัญหาในการสื่อสารกับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ในบางรายผู้วิจัยต้องใช้เก็บข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ แต่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเป็นคนนอกพื้นที่จำนวนมาก ต้องคิดแบบสอบถามออก อาจจะมีปัญหาในการสื่อสารบ้าง
2. ปัญหาในการเดินทางเข้าพื้นที่เนื่องจากช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลนั้นเป็นช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ติดต่อลำบาก

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาเรื่องการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สรุปผลได้ดังนี้

1. **ข้อมูลทั่วไป** จากข้อมูลที่สำรวจเกี่ยวกับเพศของผู้ตอบทั้งหมด พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวม มีผู้ตอบเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยที่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิงมีจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 61.11 รองลงมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเพศชายมีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 38.89 อายุส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 54.45 รองลงมาคือเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 21.11 และผู้ที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.11 และอายุต่ำกว่า 30 ปี อีกจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.78 และจำนวน 5 คนเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ตามลำดับ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 43.34 รองลงมาคือเป็นผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 34.44 และผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

อาชีพส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการอาชีพ ตำแหน่งอื่น ๆ อาทิ แม่บ้าน มากที่สุด มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 25.56 รองลงมาคือตำแหน่งอื่น ๆ อาทิจุดธุรกิจส่วนตัว มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 21.11 พนักงานเอกชน มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 7.78 สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสมากที่สุด มีจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคือผู้ที่มีสถานภาพโสด มีจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และผู้ที่มีสถานภาพเป็นหม้าย มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 14.44 และผู้ที่มีสถานภาพหย่าร้าง มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.56

สำหรับรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 41.11 รองลงมาคือผู้มีรายได้ระหว่าง 20,001-30,000 บาท มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 26.67 และผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 10,001-20,000 บาท จำนวน 20 คิดเป็นร้อยละ 22.22 และมีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 เป็นผู้มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท

5.2 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการ ของวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยวิธีการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษา กำหนด ระบุองค์ความรู้การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน และศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามแนวคิดของการจัดการ การสร้างคุณค่าเพิ่ม และการสร้างมูลค่าเพิ่ม สัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

มีกรอบแนวคิดการวิจัยว่าอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เป็นแหล่งอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ดีมาก มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของสังคม นักท่องเที่ยวจะได้พักผ่อนและชื่นชมธรรมชาติ สวมผลไม้ นานาชนิด พืชสมุนไพร เกี่ยวกับการรักษาโรคต่าง ๆ และวิถีชาวบ้านความเป็นอยู่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นวิถีชุมชน บรรยากาศความเป็นบ้านนอกที่เป็นกันเอง วิถีชีวิตผู้คนแบบเรียบง่าย

ทำให้ทราบถึงการมีศักยภาพและความพร้อมของชุมชน ในการเข้าร่วมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน บุคคลและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ อาจนำไปใช้ประโยชน์ในทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การเกษตร และการท่องเที่ยวด้วย

กล่าวโดยสรุป การจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน จึงมีความสอดคล้องกับบริบทด้านพื้นที่ ในแง่ของทิศทางการเติบโตด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนใน ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการจัดการความรู้เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มที่เหมาะสม ภายใต้การอนุรักษ์ไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ทำให้สมาชิกในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง อย่างยั่งยืน สร้างงาน สร้างรายได้ สู่การมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากสภาพปัญหาและแนวทางดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและมีแนวคิดในการจัดการ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ความรู้เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน โดยคาดหวังว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านการจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน จะได้ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถนำการจัดการความรู้ไปใช้ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชน อย่างมีเอกลักษณ์ หรือมีอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม เชิงพื้นที่ มีภาพลักษณ์ที่ดี มีคุณภาพ ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ สามารถต่อยอดเชิงพาณิชย์ เพิ่มรายได้

5.2.1. ผลของการนำแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำมะม่วงกวน ภูมิปัญญาท้องถิ่นไอศกรีมกะทิสดโบราณ ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องลายคราม

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องเบญจรงค์

ขั้นตอนการผลิตเบญจรงค์ เราจะนำเซรามิกสีขาวที่ขึ้นรูปแล้ว มาทำการเขียนลาย เมื่อทำการเขียนลายเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการลงสี โดยการลงสีนั้น จะเป็นการลงสีทีละสี ใส่สีทีละช่อง แล้วปิดท้ายด้วยการวนสีทอง แล้วก็เก็บรายละเอียดต่าง ๆ หลังจากนั้น เราจะนำผลิตภัณฑ์เบญจรงค์ที่ลงสีที่เสร็จ

แล้ว เข้าเตาเพื่อเผาที่อุณหภูมิ 700-800 องศา นานประมาณ 2-4 ชั่วโมง เมื่อผ่านระยะเวลาเผาที่ 2-4 ชั่วโมง แล้ว จะทำการปิดเตาเพื่อพักให้เตาเย็นลง ใช้เวลาประมาณ 4-6 ชั่วโมง จึงนำตัวผลิตภัณฑ์เบญจรงค์ออกมาเพื่อจำหน่ายต่อไป (ที่มา : <https://www.xn--22ceidya4g8c5a4hthzf.com/article/5/%>. วันสืบค้น 1 เมษายน 2565.)

3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นการเลี้ยงไส้เดือนดินเพื่อทำปุ๋ยหมักมูลไส้เดือน

ปุ๋ยไส้เดือน หรือ ปุ๋ยหมักมูลไส้เดือน เป็นอีกหนึ่งทางเลือกของเกษตรกรอินทรีย์ เนื่องจากนำไส้เดือนดิน สัตว์ตัวเล็กที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศน์ มาเลี้ยงเพื่อเปลี่ยนองค์ประกอบและเพิ่มจุลินทรีย์ จนทำให้ได้ปุ๋ยหมักที่มีประสิทธิภาพ สามารถบำรุงต้นไม้ได้อย่างยอดเยี่ยม โดยปุ๋ยไส้เดือนมีลักษณะเป็นเศษอินทรีย์วัตถุที่ไส้เดือนดินกินเข้าไป แล้วย่อยสลายออกมาเป็นมูลที่มีประโยชน์ รูปทรงเป็นเม็ดร่วน สีดำหรือสีน้ำตาล โปรงเบา จุกความชื้นสูง ระบายน้ำและระบายอากาศดี แอ้มมีธาตุอาหารและปริมาณอินทรีย์วัตถุมาก

4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นการสานเส้นพลาสติกเป็นกระออม

เป็นการสานตะกั่วพลาสติก เกิดจากภูมิปัญญาที่มีการถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่น ในลักษณะของการทำเครื่องจักรสานลักษณะต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมได้นำวัสดุดิบจากธรรมชาติเท่าที่จะหาได้ใกล้ตัวมาทำให้เกิดประโยชน์ เช่น ไม้ไผ่ กก หญ้าแฝก หวาย เป็นต้น

กระออมเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความคงทน แข็งแรง น้ำหนักเบา สะดวกแก่การใช้สอย ดูแลรักษาง่าย ไม่เกิดเชื้อรา สีสนสวยงาม ตัวผลิตภัณฑ์แฝงไว้ซึ่งงานฝีมือ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรูปแบบหลากหลาย สามารถผลิตตามความต้องการของผู้ใช้งาน จากอุปกรณ์วัสดุพลาสติกคุณภาพดี เนื้อละเอียดเหนียว จึงเป็นที่นิยมซื้อเป็นของขวัญของฝาก เป็นของขวัญ เป็นตะกล้าใส่เงิน เป็นกระเช้าใส่ของ และที่สำคัญนำมาพัฒนาเป็นอาชีพเสริม เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้เป็นอาชีพให้แก่ครอบครัวได้อย่างมั่นคงแท้จริง

5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นลูกประคบสมุนไพร

ในการรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคร่วมกับการนวดแผนไทย ใช้ลูกประคบสมุนไพร เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านแพทย์แผนไทย ส่วนประกอบสมุนไพรที่นำมาใช้ทำลูกประคบ จากที่ปลูกเองและหาซื้อตามท้องตลาดทั่วไป มีการถ่ายทอดความรู้ โดยการสอนทำลูกประคบ ยากันยุง และน้ำมันนวดคลายเส้น ให้กับชุมชนเพื่อนำไปใช้ได้

วัสดุอุปกรณ์ ประกอบด้วย 1) ผ้าดิบ 30x30 ซม. (ต่อ 1 ลูก) 2) เชือกขาว 3) สมุนไพรต่าง ๆ ประกอบด้วย ขมิ้นอ้อย 1 ถ้วยตวง หัวขมิ้นชันสับ 1 ถ้วยตวง ใบมะหาม 1 ถ้วยตวง หัวไพลสับ 1 ถ้วยตวง ใบส้มป่อย 1 ถ้วยตวง ผิวลูกมะกรูดสับ 1 ถ้วยตวง ตะไคร้ 1 ถ้วยตวง พิมเสน 1 ช้อนชา หรือ 30 กรัม ผงการบูร 1 ช้อนชา หรือ 30 กรัม เกลือ 1 ช้อนชา เป็นต้น และสมุนไพรอื่น ๆ อีกหลายชนิด

วิธีทำลูกประคบ เป็นหนึ่งในภูมิปัญญาด้านการรักษาจากแพทย์แผนไทย โดยการนำสมุนไพรต่าง ๆ ไปนึ่งประมาณ 15 – 20 นาที แล้วนำไปประคบตามจุด หรือ ตำแหน่งที่ต้องการรักษา มีสรรพคุณช่วยในการรักษา รวมถึงช่วยในการไหลเวียนของเลือด ลดการอุดตันของเส้นเลือด การปวดบวมเกร็งของกล้ามเนื้อ อีกทั้งยังได้กลิ่นที่หอมสดชื่นของสมุนไพร ทำให้ผู้ใช้รู้สึกตื่นตัวและกระปรี้กระเปร่า (โรงพยาบาลหลวงพ่อบึง (2561)

รายงานวิจัย การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	
	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
	
ภาพที่ 5.1 : ภูมิปัญญาท้องถิ่นลูกประคบสมุนไพร ที่มา : https://www.google.com/search?q. วันสืบค้น 7 เมษายน 2565 .	

6) ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ

จากการศึกษาภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน สรุปว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนในอำเภอกระทุ่มแบนนี้ ส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถหลายสาขา จากการเรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพร มีวิธีการในการดูแลสุขภาพที่คล้ายคลึงกัน โดยสมุนไพรส่วนใหญ่จะเป็นสมุนไพรที่พบเห็นได้ในบริเวณบ้าน ชุมชน และพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งสอดคล้องกับ สามารถ ใจเตี้ย สิวลี รัตนปัญญา มุจลินทร์ แพงศิริ (2019) ศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพกรณีศึกษากลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนใช้สมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการดูแลสุขภาพเบื้องต้นทั้งการขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้ท้องเสีย ถ่ายพยาธิ บำรุงกำลัง บรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ แก้โรคผิวหนัง และสารไล่แมลง วิธีการใช้เป็นการต้มดื่มโดยมีหม้อพื้นบ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ทั้งนี้ผู้มีส่วนได้เสียได้ร่วมกันเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านด้วยการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนการสร้างเสริมกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนภายใต้การพัฒนากิจกรรมชุมชนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5.2.2 ที่มาของการจัดการความรู้

1. จากรุ่นสู่รุ่นคนก่อนถ่ายทอดให้
2. จากการศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเอง จากตำรา เป็นต้น
3. จดจำจากปราชญ์ชุมชน “แบบครูพักลักจำ”
4. จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้อื่น ๆ เช่นเข้าร่วมอบรมหลักสูตรต่างๆ ตามสถาบันการศึกษา และ กศน. เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ในการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอกระทุ่มแบน สมุทรสาคร ส่วนมากเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น หรือเรียนรู้จากบรรพบุรุษ บุคคลสำคัญในท้องถิ่นใกล้เคียง และมีบ้างที่ศึกษา

ค้นคว้าด้วยตนเองจากตำรา และศึกษาจากคู่มือระบบออนไลน์ และประเภทพวกครูพักลักจำ โดยการจดจำ จากปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ชุมชน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้อื่น ๆ ส่วนใหญ่จะมีการเรียนรู้เพิ่มเติมให้ ละเอียดลึกซึ้งเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของตนเอง เพื่อให้มีความรู้ที่หลากหลายสาขา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของวิเชียร ไทยเจริญ (2548 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การดำรงอยู่ของหมอพื้นบ้านในบริบทการพัฒนา การแพทย์สมัยใหม่ กรณีศึกษา อำเภอพิบูล จังหัดนครศรีธรรมราช พบว่าหมอพื้นบ้าน เป็นผู้รับการสืบทอด ภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ตามความสามารถในการเลือกรับปรับใช้ ทำให้ส่วนใหญ่ดำรงตัวตนอยู่ได้ มีการ เรียนรู้การแพทย์พื้นบ้านเพิ่มเติม มีความรู้ที่หลากหลายนั่นเอง และสอดคล้องกับ เบญจวรรณ ไสหวาน ประกอบ ใจมั่น และกิตติกร สุนทรานุรักษ์ (2562) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่าและ มูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชนได้ 2 องค์ความรู้ 1) องค์ความรู้การ สร้างคุณค่าแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วยความต้องการของลูกค้า การสร้างลักษณะสินค้า ข้อได้เปรียบ หรือข้อแตกต่าง ประโยชน์ที่ได้รับ ความประทับใจ ความรู้สึกคุ้มค่า 2) การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย การจัดการวัตถุดิบ การแปรรูปผลิตภัณฑ์การบรรจุหีบห่อ คุณสมบัติพิเศษของสินค้า การจัดเก็บ ผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายสินค้าที่แล้วเสร็จไปยังผู้บริโภค ในรูปแบบของเอกสารและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพโดย ผู้เชี่ยวชาญพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก และมี ประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 เมื่อนำไปประเมินความรู้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ใช้องค์ความรู้การ จัดการคุณค่าและมูลค่าเพิ่มมีการเรียนรู้ที่หลังเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการ ประเมินทักษะสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีทักษะมากที่สุด การประเมินความพึงพอใจของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และการประเมินความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นด้วยมากที่สุด ในการจัดการองค์ความรู้การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน

5.3 สรุปผลการดำเนินงานการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร แต่เมื่อ ผู้วิจัยลงไปเก็บข้อมูล พบว่า มีวิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง แม้สถานการณ์ การแพร่ระบาดโควิด-19 กลุ่มวิสาหกิจที่จดทะเบียน หลายกลุ่ม สามารถขายผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านระบบ ออนไลน์ สร้างรายได้ให้กับชุมชนในช่วงเวลาดังกล่าว

ขั้นที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสัมภาษณ์และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

ขั้นที่ 3 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิโรงปลัดเทศบาลนครกระทุ่มแบน เพื่อสำรวจ ข้อมูลวิสาหกิจชุมชน เพื่อวางแผนการเก็บข้อมูล

รูปแบบการจัดการความรู้ส่วนใหญ่ สืบค้นหาความรู้การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผลิตภัณฑ์เซรามิก และเบญจรงค์ โดยมีการเพิ่ม ประเด็นการสัมภาษณ์ที่ได้มาจากการศึกษาเอกสาร และจากขั้นตอนที่ 2 นำมาสร้างและพัฒนาองค์ความรู้การ สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน และมีการรวบรวม จัดเก็บองค์ความรู้ เกี่ยวกับการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สำหรับ วิสาหกิจชุมชน ในลักษณะของเอกสารและ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

5.4 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้ แบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) ซึ่งองค์ความรู้มี 2 รูปแบบคือ คู่มือที่เป็นรูปแบบของเอกสาร และเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) โดยได้ จัดเก็บและเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) ผลการวิจัยซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การวิจัยสามารถนำไปสู่การอภิปรายผลได้ดังนี้

เป็นการจัดการความรู้ตามระบบอุปถัมภ์ ความเชื่อในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง เพื่อให้สืบทอดสมบัติอันล้ำค่าด้านภูมิปัญญา และความรู้ที่ตนศึกษามา เป็นการให้ปัญญาแก่บุตรหลาน โดยภาพรวมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง สามารถอภิปรายผลจากมาก ไปหาน้อย ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการจัดการความรู้ตามระบบมากที่สุด เมื่อพิจารณารายชื่อตามลำดับพบว่าทุกชื่ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด โดยภาพรวมการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ จิตพนธ์ ชุมเกต (2560). ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหนังแพะ ซีสมนแพะ แปรรูปผลิตภัณฑ์นมแปรรูป งานศิลปหัตถกรรม เช่น หมอนหนุน ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดกระถิน ผลิตภัณฑ์ จากหญ้าแฝก ผลิตภัณฑ์จากรกบวบหอม ผลิตภัณฑ์จากใบตะโก เป็นต้น วัสดุส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น และ สอดคล้องกับ จันตมา จันท์เอียด (2564) ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน หัตถกรรม เครื่องจักสาน ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ (1) ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม และ (2) ความรู้ใหม่ที่น่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ สำหรับกระบวนการจัดการความรู้พบว่า มี 5 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนดความรู้จากบรรพบุรุษมากำหนดผลิตภัณฑ์ผ่านการคิดและตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม (2) การแสวงหาและยึดกุมความรู้ เป็นความรู้ได้มาจากทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้น (3) การแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกกลุ่มมี ทักษะการผลิตมากขึ้น (4) การจัดเก็บความรู้เป็นการจดจำด้วยการฝึกปฏิบัติ และ (5) การถ่ายทอดความรู้จากบุคคลสู่บุคคลโดยการสาธิต ส่วนปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการความรู้พบว่า สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมเปิดใจยอมรับสิ่งใหม่ ๆ มีความเชื่อมั่นผู้นำกลุ่มรวมถึงข้อค้นพบของการวิจัยคือ “การพึ่งตนเอง”

2. ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการบรรจุผลิตภัณฑ์ตามตัวบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมากที่สุด เมื่อพิจารณารายชื่อตามลำดับพบว่าทุกชื่ออยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด สอดคล้องกับ อัจจิมา ศุภจริยาวัตร และสิทธิ จิตติขานนท์ (2562). พบว่ากลุ่มผู้ประกอบการสินค้าชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อผลิตผ้าไหมทอมือจำนวนมาก อีกทั้งในหลายกลุ่มการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งยังสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและ ชื่อเสียงให้กับทางจังหวัดได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแล้วพบว่ากลุ่มผ้าไหมทอมือขนาดเล็ก รวมถึงขนาดกลางภายในจังหวัดยังขาดการดูแลช่วยเหลือในการพัฒนารูปลักษณะสินค้าและวิธีการทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2560) กล่าวสนับสนุนว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง การคิด ออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่มีความแปลกแตกต่างไปจากเดิม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเพิ่มมูลค่า และคุณค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ และกลุ่มอาชีพฯ มีความต้องการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมไทยให้มากขึ้นเนื่องจากได้รับความสนใจและตลาดมีความ

ต้องการมากขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากมีกรรมวิธีหรือกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย ไร้สารเคมี ทำให้ผู้ใช้มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้น และยังเป็น การสร้างฐานที่มั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนด้วย ความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ความรู้ในเรื่องของการออกแบบผลิตภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้แก่กลุ่มอาชีพ

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชนมากที่สุด เมื่อพิจารณารายชื่อตามลำดับพบว่าการรวมกลุ่มจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน และทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ สุนทรีย์ วิพัฒนเศรษฐ, อุษณี จิตติมณี, เพ็ญญา จุมพลพงษ์ และเสาวพร สุขเกิด (2563). ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทเชิงพื้นที่ชุมชน เพื่อยึดมีฐานทุนที่เหมาะสมในเชิงบูรณาการ ทั้งในด้านทรัพยากร และชุมชนเปิดรับต่อการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกัน ความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ในการพัฒนาชุมชน แสดงให้เห็นถึงความพร้อมต่อการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน 2) แนวทางและการดำเนินการเพื่อพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนด้วยการสร้างอาชีพเสริม จากการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นในพื้นที่ รวมทั้งความรู้ในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ทั้งด้าน การผลิต การบรรจุภัณฑ์ และการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนในท้องถิ่นด้วยการดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยตนเองในอนาคต

5.5 ข้อเสนอแนะ

5.5.1 ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการทำวิจัยและพัฒนา

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการทำวิจัยและพัฒนานวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นเป็นรูปธรรม ว่ามีผลิตภัณฑ์ชนิดใดบ้างในชุมชน ที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ สินค้า ให้กับวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ที่ส่งผลให้งานวิจัยสำเร็จได้ตามเป้าหมาย และเพื่อต่อยอดเชิงพาณิชย์

1. ควรส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชน สืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างองค์ความรู้พัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ควรมีการจัดการความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ด้วยผู้เชี่ยวชาญ โดยการใช้เวทีในชุมชนท้องถิ่น
3. สนับสนุนให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สร้างองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ลูกหลานหรือคนในท้องถิ่นเพื่อมิให้องค์ความรู้สูญหายไป
4. ควรจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ให้มากขึ้นตามวัตถุประสงค์ด้านการผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

5.5.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. หน่วยงานด้านการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สามารถนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและสังคมมากกว่าในปัจจุบัน และเป็นข้อมูลในการวางแผนงานด้านเศรษฐกิจชุมชนต่อไป
2. ควรมีการเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตรสมุนไพรให้กับประชาชนได้รู้เพื่อส่งผลให้เกิดเป็นทางเลือกหนึ่งในการค้าขาย สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
3. ควรมีการนำองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการวิจัยครั้งนี้ไปทำการศึกษาวิจัยต่อไปในด้านประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชน
4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ อบต. เทศบาล อบจ. เป็นต้น ควรสนับสนุนในการนำองค์ความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

5. หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนในท้องถิ่น เป็นแนวทางในการส่งเสริมอาชีพตามแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

5.5.3 ข้อเสนอแนะงานวิจัยที่คาดว่าจะดำเนินการต่อไป

จากการศึกษาการศึกษาเรื่องการจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิสาหกิจชุมชน ในงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะกลุ่มสมาชิกที่อาศัยในอำเภอกระทุ่มแบน จำนวน 5-10 คน ดังนั้นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ระดับการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจมีความแตกต่างจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีจำนวนแตกต่างจากนี้ หรือพื้นที่ที่แตกต่างกัน

2. ควรมีการศึกษาผลการนำแนวทางการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนไปทดลองใช้เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงหรือเสริมแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อย่างยั่งยืนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

3. ปัญหามาตรฐานผลิตภัณฑ์ และการจดทะเบียน เครื่องหมายการค้า ออย. และเลขที่จัดแจ้ง เป็นต้น ผู้ผลิตในชุมชนค่อยข้างจะทำได้ยาก และหลายขั้นตอน นักวิจัยควรศึกษารายละเอียดและทำวิจัยร่วมกับผู้วิจัยในสาขาที่ข้องด้วย

บรรณานุกรม (Bibliography)

- กิตติ สมบัติและคณะ. (2546). “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพของตนเองของชาวมุสลิมชายแดนใต้ : ความสุขแห่งศุนยา. ในการสร้างคนสร้างปัญญา สร้างสุขภาพภาคประชาชน” กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน : (สิงหาคม : 25-27).
- ใจเตี้ย ส., รัตน์ปัญญา ส. และ แปงศิริ ม. (2019). ภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพกรณีศึกษากลุ่มน้ำลี่ จังหวัดลำพูน. วารสารการพัฒนารัฐธรรมนูญและคุณภาพชีวิต. 7, 2 (พ.ค. 2019), 134-143.
- จิตพนธ์ ชุมเกต (2560).การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จันทิมา จันท์เอียด (2564). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสงขลา. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีที่ 38 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2564. 139-140.
- ณรงค์ โพธิ์ฤกษ์นันท์. (2550). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ดารณี อ่อนชมจันทร์. (2556). สถานการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพและการแพทย์พื้นบ้านไทย. เข้าถึงได้จาก : <http://www.indi.dtam.moph.go.th/downloads/sistution/20indiagsenous.doc>. สืบค้น 25 มิถุนายน 2564.
- โรงพยาบาลหลวงพ่อบึง. (2561). ข้อมูลการให้บริการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ปีงบประมาณ 2561. นครปฐม: โรงพยาบาลหลวงพ่อบึง.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในจังหวัดนครปฐม.นครปฐม: Veridian E-Journal, Silpakorn University.ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน 2560.
- เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ,บรรณาธิการ.(2548). ศูนย์พัฒนาตำราการแพทย์แผนไทย มูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา. การดูแลสุขภาพ แบบพึ่งตนเอง ด้วยยาสมุนไพร ในงานสาธารณสุขมูลฐาน. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิชย์.
- วุฒิ วุฒิธรรมเวช. (2555). คู่มือเวชกรรมไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทศิลป์สยามบรรจุกัมภ์และการพิมพ์จำกัด.
- วิเชียร ไทยเจริญ (2548). การดำรงอยู่ของหมอพื้นบ้านในบริบทการพัฒนาการแพทย์สมัยใหม่ กรณีศึกษา อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- นิคม มูลิเกะ. (2545). วัฒนธรรม : บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- พินิจ แจ้งจิต และปัญญา บูรพาชีพ. (2536). ตำราเภสัชกรรมแผนโบราณ. (อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายปัญญา บูรพาชีพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 12 กรกฎาคม 2536). มปท.
- สมพร ภูติยานันต์. (2546). การตรวจเอกลักษณ์พืชสมุนไพร. เชียงใหม่ : พฤษกษอนุกรมวิธาน. พิมพ์ลักษณ์ .

เบญจวรรณ ไสหวาน ประกอบ ใจมั่น และกิตติกร สุนทรานุรักษ์. (2562). **การจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับวิสาหกิจชุมชน**. นครศรีธรรมราช : วารสารนาครบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ปราณี ตันตยานุบุตร. (2550). **ภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ : คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,

อัจฉิมา ศุภจรียาวัตร สิทธิ จิตติขานนท์ (2562). **รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดสระแก้วเพื่อการส่งออก**. ชลบุรี : โครงการจัดตั้งคณะพาณิชยศาสตร์และการบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาคผนวก
(Appendix)

ภาคผนวก ก.
(แบบสอบถาม)

แบบสอบถาม

เรื่อง การจัดการความรู้รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

แบบสอบถามชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ จากท่านโปรดสละเวลาตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดของท่านมากที่สุด ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะนำไปพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อไป

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
แบบสอบถามมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ขอขอบคุณที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม
คณะผู้วิจัย

ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ	☐ 1) ชาย	☐ 2) หญิง	
2. อายุ	☐ 1) ต่ำกว่า 30 ปี	☐ 2) 31-40 ปี	
	☐ 3) 41-50ปี	☐ 4) 51-60ปี	
	☐ 5) มากกว่า 60ปี		
3. การศึกษา	☐ 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี	☐ 2) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	
	☐ 3) สูงกว่าปริญญาตรี		
4. อาชีพหลัก	☐ 1) รับจ้างทั่วไป	☐ 2) ค้าขาย	
	☐ 3) พนักงานเอกชน	☐ 4) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....	
5. สถานภาพ	☐ 1) โสด	☐ 2) สมรส	☐ 3) หย่าร้าง/หม้าย
6. รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน	☐ 1) ต่ำกว่า 10,000 บาท	☐ 2) 10,001 - 20,000 บาท	
	☐ 3) 20,001 - 30,000	☐ 4) มากกว่า 30,001 บาทขึ้นไป	

ตอนที่ 2 : คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นด้วยตามความเป็นจริง โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้

(5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด)

ข้อ ที่	2.1 ข้อมูลการจัดการความรู้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยสุด 1
1	การจัดการความรู้ตามระบบ					
2	ความเชื่อในครอบครัว					
3	การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง					
4	สมาชิกใช้ความรู้ความสามารถ ของตนในการ ปฏิบัติงานตามที่ได้ ได้รับมอบหมาย					

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ข้อ ที่	ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยสุด 1
1.	ลักษณะปรากฏของผลิตภัณฑ์					
2.	ขนาดและปริมาณที่บรรจุ เหมาะสม					
3.	รูปแบบบรรจุภัณฑ์สวยงาม					
4.	ตราสัญลักษณ์ของสินค้าเป็นที่ ยอมรับ					
5	เหมาะสมเป็นผลิตภัณฑ์ของ ชุมชน					
6	ความสะดวกในการพกพา การเก็บรักษา					
7	ความสะดวกในการเก็บรักษา					

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อ ที่	ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยสุด 1
1	ผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ให้กับ ชุมชน					
2	ผลิตภัณฑ์การต่อยอดสินค้าเชิง พาณิชย์					
3	การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน					

2.4. ท่านคิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ตัวใดของชุมชน เหมาะสมเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบและจำหน่ายของชุมชนมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ถ้ามี) โปรดระบุ

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

...../...../.....

ไม่มีเนื้อหาจากต้นฉบับ

